

RELATIONEN MELLAN SKOLA OCH HEM I TIDER AV ÖKAD YTTRE KONTROLL OCH STYRNING

En diskursanalys av lärares veckobrev

AMANDA VEMMERSTAD

*Huvudområde: Pedagogik
Nivå: Grundnivå
Högskolepoäng: 15
Kursnamn: Pedagogik 61-90hp
Kurskod: PEA101*

*Handledare: Hans Öberg
Examinator: Ulrika Jepson Wigg*

*Seminariedatum: 2021-06-03
Betygsdatum: 2021-06-24*

SAMMANFATTNING

Amanda Vemmerstad

Relationen mellan hem och skola i tider av ökad yttre kontroll och styrning
En diskursanalys av lärares veckobrev

Årtal 2021

Antal
sidor:
47

Syftet med studien har varit att undersöka hur lärare framställer relationen mellan skola och hem i sin skriftliga kommunikation i form av veckobrev riktade till vårdnadshavare. En diskursanalytisk ansats har använts där kritisk diskursanalys och diskursiv psykologi har kombinerats. Dokumentmetoder har använts och totalt 51 veckobrev från 11 olika lärare som arbetar på olika skolor i landet har samlats in. Ett kombinerat målstyrt-, snöbolls- och mättnadsurval har använts. Analysen genomfördes genom att först göra en tematisk läsning av 51 veckobreven följt av en detaljerad textanalys på 21 veckobrev. Tidigare forskning och litteratur har använts för att sätta studiens resultat i den större sociala praktikens sammanhang. Resultatet presenteras i två huvudteman: närmande praktiker som syftar till att framställa hem och skola som en enhet samt fjärande praktiker som syftar till att framställa hem och skola som separata enheter. Slutsatser som har dragits är att den ökade yttre styrningen och kontrollen av skolan har lett till att lärare bygger upp känslan av att vårdnadshavare bjuds in till ett delaktigt "vi" som syftar till att samarbeta för att utveckla en bättre verksamhet. Detta sker samtidigt som lärare gör subtila markeringar som visar på att läraren fortfarande är en professionell och vårdnadshavaren en lekman i detta samarbete. Detta tolkas vara en strategi som lärare använder för att anpassa sig till det regelverk som finns och för att skydda sig mot eventuellt klander genom att visa på ansvarstagande. Lärare närmar sig även hemmets sfär genom att framställa sig själva som en slags ställföreträdande släktingar för att framställa hem och skola som en enhet. Samtidigt sker en motstridig positionering där lärare försöker att framställa hem och skola som separata enheter där ansvar kan fördelas mellan dessa. Detta tolkas vara ett sätt att vakta på den hotade professionaliteten genom att förhandla om vad som ska ingå i den samtidigt som det finns en önskan om att bevara den familjära relationen till hemmet.

Nyckelord: veckobrev, föräldrasamverkan, hem och skola, lärare och föräldrar, lärare och vårdnadshavare, lärares autonomi, marknad, new public management, skriven kommunikation, kritisk diskursanalys, diskursiv psykologi

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
1.1	Syfte och frågeställningar	2
2	TIDIGARE FORSKNING	2
2.1	Forskningsområde	2
2.2	Databassökning.....	2
2.3	Tidigare forskning	3
2.3.1	<i>Vårdnadshavar-engagemangets betydelse för elevers skolgång</i>	<i>3</i>
2.3.2	<i>Lärares och vårdnadshavares attityder</i>	<i>4</i>
2.3.3	<i>En förändrad lärarprofession och förändrade relationer till vårdnadshavare.....</i>	<i>5</i>
3	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	7
3.1	Den diskursanalytiska ansatsen	7
3.2	Filosofiska grundantaganden inom diskursanalys	7
3.2.1	<i>Språk, makt/kunskap och subjektet i diskursanalytisk mening.....</i>	<i>7</i>
3.2.2	<i>Social relation i diskursanalytisk mening</i>	<i>8</i>
3.2.3	<i>Kritisk diskursanalys (CDA).....</i>	<i>8</i>
3.2.4	<i>Diskursiv psykologi (DP)</i>	<i>9</i>
3.2.5	<i>CDA och DP i kombination.....</i>	<i>9</i>
4	METOD.....	10
4.1	Analysredskapet.....	10
4.1.1	<i>Text.....</i>	<i>11</i>
4.1.2	<i>Diskursiv praktik.....</i>	<i>11</i>
4.1.3	<i>Social praktik</i>	<i>12</i>
4.2	Datainsamlingsmetod	13
4.3	Urval	13
4.4	Analysförfarandet.....	14
4.5	Studiens tillförlitlighet.....	15
4.5.1	<i>Allmänna kvalitetskriterier i kvalitativ forskning.....</i>	<i>15</i>
4.5.2	<i>Specifika kvalitetskriterier i diskursanalytisk forskning.....</i>	<i>15</i>

4.6	Etiska överväganden.....	16
4.6.1	<i>Ett etiskt vetenskapligt förhållningssätt.....</i>	16
4.6.2	<i>Etik mellan forskare och studiedeltagare.....</i>	16
5	RESULTAT OCH ANALYS	18
5.1	Läsanvisningar för resultat- och analyskapitlet	18
5.2	Närmande praktiker	18
5.2.1	<i>"Vi" i klassrummet</i>	18
5.2.2	<i>Välkommandet av åsikter.....</i>	21
5.2.3	<i>Vi som båda bryr oss om detta barn.....</i>	23
5.3	Fjärande praktiker	25
5.3.1	<i>Förväntad lärar-rapportering</i>	25
5.3.2	<i>Den professionella och lekmannen</i>	27
5.3.3	<i>Förväntat vårdnadshavar-ansvar</i>	31
5.4	Diskursordningen.....	34
5.4.1	<i>Professionell diskurs</i>	34
5.4.2	<i>Familjär diskurs.....</i>	35
6	DISKUSSION.....	36
6.1	Resultatsammanfattning	36
6.2	Resultatdiskussion.....	37
6.2.1	<i>Den tysta kampen om återuppbyggandet av professionaliteten</i>	37
6.2.2	<i>Ambivalensen i det personliga och känslomässiga bandet till hemmet.....</i>	38
6.2.3	<i>Reproduktion och kreativt omskapande</i>	38
6.2.4	<i>Lärares rädsla för klander och kritik</i>	39
6.2.5	<i>Lärares förväntningar på en homogen vårdnadshavargrupp</i>	40
6.2.6	<i>Lärares förväntningar då och nu</i>	41
6.3	Slutsatser	41
6.4	Resultaten i relation till tidigare forskning	42
6.5	Metoddiskussion	42
6.6	Förslag till fortsatt forskning	43
	REFERENSLISTA	44

BILAGA A - MISSIVBREV

1 INLEDNING

Skolverket (2014) utgår från premissen att förtroendefulla relationer mellan skola och hem i förlängningen kan bidra till ökad måluppfyllelse för elever. Myndigheten skriver i ett stödmaterial riktat till lärare att forskning visat på att den känslomässiga inramningen kring mötena mellan skola och hem är en betydelsefull aspekt för att främja vårdnadshavares engagemang. Att skapa goda inramningar i mötet med hemmet bör dock inte endast ses som ett plus i kanten i en lärares meritlista eftersom samverkan och kommunikation med vårdnadshavare till viss del är en skyldighet enligt lag. Enligt skollagen 3 kap. 4 § ska skolan fortlöpande informera vårdnadshavaren om elevens utveckling. Enligt skollagen 4 kap. 12 § ska vårdnadshavare erbjudas möjlighet att ha inflytande över utbildningen. Om vårdnadshavare anser att skolan inte har fullgjort sina skyldigheter kan en anmälan till Skolinspektionen göras (Skolverket, 2020). En del av lärarprofessionen handlar med andra ord om att skapa en relation till vårdnadshavare. Denna del av professionen debatteras i det offentliga samtalet inom skolvärlden som en svår uppgift.

I tidningen Skolvärlden återger Killgren (2020, 19 november) lärares berättelser om påstridiga vårdnadshavare från välbärgade områden som använder sin status och kommunikativa skicklighet som påtryckningsmedel för att påverka undervisning och betygssättning. Detta beskrivs i artikeln som ett arbetsmiljöproblem som kan leda till stor psykisk stress hos lärare. Även Skolverket (2020) nämner att nya lärare kan uppleva osäkerhet i mötet med vårdnadshavare och att skolans personal har en tendens att ge vårdnadshavare i resursstarka hem mer inflytande än andra mindre resursstarka vårdnadshavare. En bild framträder av ett institutionellt möte mellan lärare och vårdnadshavare där lärare dels har en skyldighet att bjuda in till delaktighet, dels upplever osäkerhet och stress inför denna inbjudan.

Liedman (2011) menar att vårdnadshavares roll i skolan har förändrats från att i den gamla folkskolan mest kretsas kring att kunna intyga att barnen verkligen varit sjuka vid frånvaro till att på 60- och 70-talet få en mer central roll. Författaren beskriver hur förbundet Hem och skola tog större plats i diskussioner om uppfostran och utbildning på ett sätt som till och med fick barnens roll i skolan att komma i skymundan för sina vårdnadshavare. Liedman (2011) menar att dagens skolideologi bland annat innebär att lärarkåren är betydligt mer kontrollerad där autonomi i den egna professionaliteten och arbetets innehåll styrs av andra huvudmän, där vårdnadshavarna är en av dessa. Författaren menar att detta innebär en ny roll för vårdnadshavarna där skolan ska göras transparent med full insyn för att vårdnadshavare ska kunna dubbelkolla att barn lär som de ska.

Veckobrevet utgör ett exempel på information som skickas till vårdnadshavare som kan tänkas erbjuda denna transparens. Utifrån denna bakgrund kan det vara av intresse att studera hur lärare i sitt skrivande av veckobrev framställer att relationen mellan skola och hem ser ut.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande studie är att undersöka hur lärare framställer relationen (se rubrik 3.2.2 för definition) mellan skola och hem i veckobrev riktade till vårdnadshavare. Följande frågeställningar avser besvara syftet: i) Hur framställs läraren i lärares skriftliga kommunikation?; ii) Hur framställs vårdnadshavaren i lärares skriftliga kommunikation?

2 TIDIGARE FORSKNING

2.1 Forskningsområde

Inom utbildningsvetenskapen bedrivs forskning om professioner där en inriktning handlar om lärares profession, utbildning och ledarskap (Vetenskapsrådet, 2019). Specifikt bedrivs studier om lärares interaktion med fokus på att det inom yrken utvecklas stilar, tänkande och interaktionsmönster som inom lärarkåren resulterar i attityder och praktiska konsekvenser i relation till elever, kollegor men även vårdnadshavare (Håkansson & Sundberg, 2012). Föreliggande studie placeras inom utbildningsvetenskapens forskning om lärarprofessionen och inriktas på relationen till vårdnadshavare.

2.2 Databassökning

Databassökningen har gjorts på själva ämnesområdet samverkan mellan skola och hem. Som framgår av rubrik 2.3.3 finns det särskilt svensk forskning som kopplar ämnesområdet till större förändringar i det svenska utbildningssystemet, vilka har inkluderats. Däremot har forskning som enbart beskriver dessa större förändringar i utbildningssystemet valts att presenteras där den sociala praktiken i den svenska skolan kartläggs (se rubrik 5.4). Av den anledningen presenteras forskningen som inkluderats i arbetet att kartlägga den sociala praktiken inte i tabell 1 utan behandlas istället som teoretisk inramning för fastställandet av diskursordningen då analysredskapet föranleder detta (se rubrik 4.1.3).

Databassökningarna gjordes inledningsvis på sökord som rör lärares skrivande i SWEPUB vilket gav en snäv träffbild (se Tabell 1 för sökord). En breddad sökning gjordes sedan i databaserna SWEPUB och ERIC på sökord som rör föräldrasamverkan (direktöversättning från engelskans parent involvement/participation) som ett helikopterbegrepp vilket gav en alltför omfattande träffbild. Snäva kriterier och filter användes för att minska träffbilderna.

Kriterierna utgjordes av att artiklarna skulle vara: referegranskade, finnas tillgängliga i fulltext, vara skrivna på svenska eller engelska samt att innehållet skulle bedömas beröra ämnet av intresse. I SWEPUB togs hela datumintervallet med då träffarna var få. I ERIC2 begränsades datumintervallet i sökningen från 2011-01-01 till 2021-02-04. I ERIC3

begränsades datumintervallet från 2015-01-01 till 2021-02-07. För att komma nära ämnet av intresse användes filter i samtliga sökningar i ERIC. I SWEPUB gjordes denna filtrering manuellt genom läsning. Forskning sällades bort om det handlade om följande: klassrumsundervisning; elevers kommunikativa förmåga; kommunikation i specifika situationer gällande autism, dövhet, tvåspråkighet, beteendeproblem och elever med andra särskilda behov; validering av mätinstrument som används i forskning på föräldrasamverkan; implementering och användning av särskild mjukvara för föräldrasamverkan; studier som antagit ett elev- eller rektorsperspektiv på föräldrasamverkan; lärare och vårdnadshavares preferenser gällande val av medie för föräldrasamverkan; samt lärares egna lärande och utveckling.

Tabell 1: Databassökning

Databas	Sökdatum	Sökord	Träffar	Urval
SWEPUB1	2021-02-02	”lärares skrivande”	0	N/A
ERIC1	2021-02-03	"written communication" AND teacher* AND parent*	4	0
SWEPUB2	2021-02-03	”föräldrasamverkan”	3	1
SWEPUB3	2021-02-03	hem + skola	7	1
SWEPUB4	2021-02-04	lärare + föräld*	10	1
ERIC2	2021-02-04	"parent participation" OR "parent school relationship" OR "parent* involvement" AND communication OR "written communication"	30	7
ERIC3	2021-02-07	communication OR information OR "one way communication" AND teacher* AND parent*	28	7
SWEPUB5	2021-05-02	lärares arbete	61	3

2.3 Tidigare forskning

2.3.1 Vårdnadshavar-engagemangets betydelse för elevers skolgång

I flera studier har man visat att samverkan mellan skola och hem leder till förbättrad skolgång hos elever (An, Wang, Yang & Du, 2019; Lower, Young, Christensen, Caldarella, Williams & Wills, 2016; Mahuro & Hungi, 2016; Ünsal & Ağçam, 2019). Studierna pekar på att olika aspekter verkar främjande. Exempelvis kan vårdnadshavares direkta närvaro i skolaktiviteter leda till tillfälliga ökade studieresultat vilket dock inte håller i längden (Meng, 2020). Vårdnadshavares emotionella stöd gentemot barnen har framkommit som det viktigaste för att främja goda studieresultat (An m.fl., 2019). Integritet pekas ut som en viktig aspekt i ett vårdnadshavare-lärarsamarbete för att det ska utmynna i goda elevbeteenden (Lower m.fl., 2016).

Trots att denna typ av forskning inte kan anses ha direkt relevans för resultaten i föreliggande studie bör de presenteras då det är vårdnadshavar-engagemangets goda påverkan som ligger som premiss för idén att främja samverkan mellan skola och hem.

2.3.2 Lärares och vårdnadshavares attityder

Det finns forskning om lärares och vårdnadshavares attityder gentemot både vårdnadshavares engagemang i sig och gentemot den andra parten. Bland annat har skillnader beroende på lärares ålder och erfarenhet studerats. Yngre och mindre erfarna lärare har beskrivit innebörden av vårdnadshavares engagemang som vårdnadshavares stöttande av elever samt insyn och kontroll i verksamheten medan äldre och mer erfarna lärare lagt tyngdpunkten på vårdnadshavare som extraresurs exempelvis som direkt hjälp i klassrummet eller att samla in till klasskassan (Arar, Muhammed och Alshafi, 2018). Yngre och mindre erfarna lärare rapporterar oftare att man stöter på hinder i kommunikationen med hemmet än vad mer erfarna lärare rapporterar (Ozmen, Akuzum, Zincirli och Selcuk, 2016). Det har med andra ord rapporterats en skillnad i hur den äldre och den yngre generationen lärare både ser på vad vårdnadshavar-engagemang är och hur lätt eller svår kommunikationen med hemmen upplevs.

Studier har även gjorts som inriktar sig på lärares attityder gentemot vårdnadshavar-engagemang och hemmet oavsett erfarenhet och ålder. Preston, MacPhee och O'Keefe (2018) framför att när förskolelärare talar om vårdnadshavar-engagemang talar de ur sitt eget perspektiv och att de inte tar hänsyn till *family vibrancy*. Family vibrancy innefattar enligt författarna perspektivet att familjer har olika språkliga, yrkesmässiga, konstnärliga, sociala, emotionella, andliga och etniska dimensioner och att varje vårdnadshavare oavsett situation gör sitt bästa för att stötta sitt barn. Ett exempel på hur detta kan märkas är att vårdnadshavare i HBTQ-familjer upplever sig osynliggjorda av skolpersonal vilket bland annat visat sig vid hämtning av barn där skolpersonal gång på gång frågat en kvinna vilken relation hon har till barnet trots att hon redan förklarat att hon bor med barnets mamma (Gustavsson & Schmitt, 2011).

Det finns även forskning om lärares attityder till varför vårdnadshavare kan uppvisa bristande engagemang eller varför kommunikationen upplevs bristfällig. Kiral (2019) visar i sin studie att lärare anser att vårdnadshavare vet om och tar sina rättigheter i anspråk medan bara hälften av vårdnadshavare lever upp till sitt ansvar. Orsakerna bakom sådana brister förklaras av lärare bero på faktorer som exempelvis vårdnadshavares karaktärsdrag (Kiral, 2019; Ozmen, Akuzum, Zincirli & Selcuk, 2016), utbildningsnivå (Kiral, 2019) och socioekonomisk status (Ankrum, 2016). Forskningen visar att det med andra ord finns en rad olika förklaringsmodeller som lärare använder för att förstå varför kommunikationen och engagemanget inte alltid går enligt lärarnas förväntningar. Det är svårt att veta vad som stämmer eller inte. Intressant att tillföra denna rad av forskning om vad det är som ligger till grund för brister i vårdnadshavar-engagemang och kommunikation mellan hem och skola är en studie gällande lärares förväntningar på vårdnadshavare beroende på kulturtillhörighet. Lärare har visat sig kunna ha lägre förväntningar på vårdnadshavare som tillhör en annan kultur än den egna samt uttrycka att dessa föräldrars bristande engagemang beror på apati

(Michael, Wolhuter & van Wyk, 2012). Samtidigt visar Osman och Månsson (2015) i en intervjustudie med somaliska vårdnadshavare att dessa anser att lärarna är experter som ska få göra sitt arbete utan att vårdnadshavarna lägger sig i. Detta har enligt författarna varit en framgångsrik inställning i det somaliska skolsystemet medan det i den svenska skolan ses som ett problem. Författarna förklarar även att somaliska vårdnadshavare främst ser lärare som representanter för det institutionella välfärdssamhället vilket föräldrar i störst utsträckning får kunskap om via sina barn. Osman och Månsson förklarar att barnen i syfte att utpressa sina vårdnadshavare att få sin vilja igenom målar upp skräckhistorier om hur man i den svenska välfärden bara lyssnar på barnen. Detta resulterar enligt författarna i att somaliska vårdnadshavare upplever att relationen till den svenska läraren undergräver vårdnadshavarens auktoritet i relationen till sitt eget barn.

Denna typ av forskning blir intressant för föreliggande studie då det visar på att lärares och vårdnadshavares idéer om vårdnadshavar-engagemang utgår från det egna perspektivet och föreställningar om och erfarenheter av vad som är bra eller dåligt vilket kan leda till en bild av den andra parten som antagligen skulle kunna tillbakavisas av den andre om denne fick förklara sitt perspektiv. Det verkar finnas tendenser hos lärare att se på vårdnadshavare som en homogen grupp och att det finns olika typer av förgivettaenden från båda sidor om hur relationen mellan skola och hem fungerar bäst. Det framkommer även att kan finnas en förskjutning mellan olika generationer av lärare i dessa förgivettaenden om vårdnadshavare och hur relationen mellan hem och skola ska vara samt hur svår eller lätt det upplevs.

2.3.3 En förändrad lärarprofession och förändrade relationer till vårdnadshavare

Särskilt inom svensk forskning återfinns både forskning om förändringar i lärarprofessionen och forskning som kopplar detta till förändringar i relationer till hemmet. Erikson (2013) kopplar marknadsliberala reformer till att relationen mellan skola och hem karaktäriseras av partnerskapsprincipen (uppriktighet och öppenhet i kommunikation med vårdnadshavare) och isärhållandets princip (gränssättandet gentemot vårdnadshavarens åsikter om undervisningen eller omsorg). Denna närhet och gränssättning har även visat sig i vissa förskolelärares erfarenheter som exempelvis har vittnat om att vårdnadshavare från välbärgade hem kan ha många åsikter om hur aktiviteter i skolan ska bedrivas (Hedlin, 2017). Lärare menar att ökad transparens i kommunikationen används som en förtroendeskapande strategi för att skapa öppen kommunikation (Eriksson, 2013; Hedlin, 2017). Detta kan bland annat ta sig uttryck i att säga att vårdnadshavarens kommentarer alltid är välkomna (Hedlin, 2017) eller att genom veckobrev och material på väggarna i skolkorridorerna framställa verksamheten som transparent för att visa på ansvarstagande (Lindqvist & Nordäng, 2011).

Det finns även forskning som visar att relationen och kommunikationen mellan skola och hem istället för att präglas av öppenhet, förtroende och gränssättning innehåller element av rädsla, strategiskt tänkande och misstro vilket kopplas vara sprunget ur hur skolan styrs av lagar och läroplaner (Hult & Lindgren, 2016; Lindqvist & Nordäng, 2011). Hult och Lindgren (2016) har forskat på hur arbetet med kränkande behandling bedrivs i och med att skolan idag i allt högre grad styrs av detaljerade texter bland annat i form av skollagen och läroplaner vilket leder till att de egna personliga erfarenheterna upplevs som otillräckliga.

Detta leder enligt författarna till förändringar i relationen med vårdnadshavare där lärarna uttrycker stor osäkerhet och otillräcklighet.

Lindqvist och Nordäng (2011) beskriver att det inom lärarkåren finns en rädsla för granskning och klander i samband med en mer granskande kultur i skolvärlden vilket påverkar kommunikationen mellan hem och skola. Lärare väljer ibland hellre att skicka mail än ett informellt samtal för att kommunikation ska finnas dokumenterad (Hult & Lindgren, 2016) och ger uttryck för att det skrivna ordet måste vägas på guldvåg för att inte ge upphov till missförstånd med tanke på de digitala spår som lämnas (Palts & Kalmus, 2015). Även vårdnadshavare pekar ut risken för missförstånd i skriven digital kommunikation (Natale & Lubniewski, 2018). Vårdnadshavare sparar ibland på unik information om sitt barn för att kunna använda denna i en skriftlig anmälan för att nå maximal juridisk seger istället för att dela denna med skolan i dialog för att lösa problem (Hult & Lindgren, 2016). Lindqvist och Nordäng (2011) beskriver även att lärare använder preventiva strategier för att försäkra sig mot framtida hot om klander i form av personlig dokumentation av händelser i skolan, särskilt i de fall då lärarna intuitivt känner på sig att vissa vårdnadshavare eventuellt kan utgöra ett framtida problem.

Även ur ett vårdnadshavarperspektiv betyder förändringar i skolans sätt att arbeta en förändrad relation till lärare. Vallberg Roth (2012) har forskat på betydelsen av en förtätad dokumentations- och bedömningspraktik för föräldraskapet. Författaren förklarar att individuella utvecklingsplaner (IUP) har tagits fram bland annat i syfte att ge vårdnadshavare mer inflytande vilket som en bieffekt verkar ha gett upphov till en diskussion om vårdnadshavares kontra lärares ansvar. Vallberg Roth beskriver att en slags omvänd relation mellan professionella och vårdnadshavare kan skönjas, där vårdnadshavare på internetforum bedömer lärares bedömning och kompetens samt ifrågasätter skolans verksamhet. Författaren visar även att vårdnadshavare uttrycker frustration över att skolan förväntar sig att vårdnadshavare ska kunna utföra vissa uppgifter, som exempelvis att besvara frågeformulär i framtagandet av barnets individuella utvecklingsplan. Det finns även forskning som pekar på att vårdnadshavare tar betyg och dokumentation som evidens för barns utveckling och att detta tas som ett bevis på hur lyckat det egna föräldraskapet är (Vallberg Roth, 2012).

Denna forskning är intressant då den dels sätter fingret på större utvecklingstendenser inom det svenska utbildningssystemet, dels förklarar hur detta innebär en ny styrning som får en reell påverkan på relationen mellan lärare och hem. Det pekar på en slags vaksamhet hos lärare där man är noggrann med att visa öppenhet gentemot vårdnadshavare, att framställa sig själv som ansvarstagande samt att vaccinera sig mot framtida klander. Det pekar även på en maktrelation där vårdnadshavare dels tycks bedöma skolans arbete, dels upplever sig bedömda i den egna rollen gentemot barnet.

3 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Den diskursanalytiska ansatsen

Winther Jørgensen & Phillips (2000) menar att den diskursanalytiska ansatsen för det första består av filosofiska grundantaganden; för det andra innehåller teoretiska modeller; för det tredje innehåller metodologiska riktlinjer för forskningsprocessen; och för det fjärde innefattar specifika verktyg för språkanalys. I följande rapport kommer de filosofiska grundantagandena samt teoretiska modellerna att presenteras under rubrik 3 medan de metodologiska riktlinjerna samt analysverktyget presenteras under rubrik 4. De specifika verktygen för språkanalys i form av begrepp kommer att förklaras löpande under rubrik 5 i samband med presentationen av resultat och analys.

3.2 Filosofiska grundantaganden inom diskursanalys

Diskurs kan i sin storhet definieras som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Den diskursanalytiska ansatsens filosofiska grundantaganden bör presenteras för att ge en bredare förståelse av ansatsen.

Burr (i Winther Jørgensen & Phillips, 2000) presenterar fyra gemensamma filosofiska grundantaganden för en diskursanalytisk ansats: en kritisk inställning till självklar kunskap; historisk och kulturell specificitet; samband mellan kunskap och sociala processer; samt samband mellan kunskap och social handling. Det första antagandet förklaras av författaren som att vår kunskap inte betraktas som en objektiv spegling av verkligheten utan är en produkt av vårt sätt att kategorisera världen. Det andra antagandet förklaras av Burr som att vår kunskap om världen alltid är kulturellt och historiskt präglad vilket är en anti-essentialistisk hållning där kunskaps- och meningssystem, sociala identiteter och sociala relationer reproduceras och förändras genom vårt sociala handlande. Det tredje antagandet handlar om att kunskap anses produceras i social interaktion där vi tillsammans skapar och upprätthåller föreställningar om vad som är sant och falskt, enligt författaren. Det fjärde antagandet menar Burr handlar om att den sociala konstruktionen av kunskap om sanning och osanning får konkreta konsekvenser för social handling (ibid.).

3.2.1 *Språk, makt/kunskap och subjektet i diskursanalytisk mening*

En närmare förklaring gällande den diskursanalytiska synen på *språk, makt/kunskap* och *subjekt* blir viktig för att förstå den kunskap som en diskursanalytisk ansats kan frambringa.

Språk. Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att språket inte anses återge en direkt avspegling av en objektiv verklighet utan att betydelsen av tecken kan skifta beroende på inom vilken diskurs de används. Författarna förklarar att genom språket både reproduceras och omvandlas diskurser. Språket ger med andra ord mening till världen och denna mening kan både upprätthållas och förändras.

Makt och dess nära förbindelse med *kunskap* spelar en central roll inom diskursanalysen. Foucault (i Winther Jørgensen & Phillips, 2000) ser inte att makt är en förtryckande kraft som enskilda individer kan besitta utan menar att den är spridd över sociala praktiker. Foucault menar att makt är ett produktivt fenomen som både är det som skapar den sociala världen och sätter begränsningar för vilka möjliga sätt vi kan omnämna världen på, vilket bestäms av diskursen. Diskursen sätter enligt Foucault ramar för skapandet av de subjekt vi är och de objekt vi kan ha kunskap om utifrån vad vi föreställer oss vara sant och falskt.

Subjektet ses inte som en fristående och autonom enhet utan anses istället vara decentrerat (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Vi blir till som subjekt både genom att vi tilltalas på ett särskilt sätt (interpelleras) och att vi antingen accepterar eller inte accepterar den subjektsposition som interpellationen anspelar på (ibid.). Subjektspositioner kan förklaras vara det handlingsutrymme som en viss kategorisering ger (Boréus, 2015). Med andra ord blir våra sociala identiteter beroende av vem vi kan vara utifrån vad som anses rätt och fel enligt den rådande diskursen.

3.2.2 Social relation i diskursanalytisk mening

Ovan presenterade syn på subjektet, makt/kunskap och språk får implikationer för hur relation används som begrepp i denna studie. Fairclough (1992) menar att man genom diskursiv analys av språkliga uttalanden kan visa på språkets sociala, relationella och idémässiga funktioner. Detta innefattar enligt författaren skapandet av sociala identiteter, förhandlandet av sociala relationer och föreställningar om hur världen är beskaffad. Denna syn på sociala relationer som något som förhandlas fram blir viktig när det gäller vilken typ av kunskap denna studie kan ge upphov till. Ett praktiskt problem i studiet av enbart texter och inte konsumtionen av texter är att mottagare anses som aktiva i att skapa mening i tolkningen vilket leder till att texter kan uppfattas olika beroende på vem mottagaren är (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Med andra ord går det inte att uttala sig om hur den ena parten tolkar det som skrivs och därmed blir det inte möjligt att uttala sig om hur båda parter i relationen uppfattar den. Då materialet som ligger till grund för denna studie har lärare som producenter är det just lärares språkliga framställning och förhandling av den sociala relationen som kommer att kunna studeras. Kunskapen om relationen mellan skola och hem som kan framgå från denna studie är med andra ord avgränsat till hur producenten (läraren) förhandlar hur relationen mellan skola och hem kan se ut utifrån sin unika position och de begränsningar och möjligheter lärare har att bygga på olika diskurser för att definiera denna relation.

3.2.3 Kritisk diskursanalys (CDA)

Inom kritisk diskursanalys (CDA) finns fem grundantaganden som är särskilda för just denna tradition jämfört med de allmänna filosofiska grundantagandena. För det första menar man att det både finns praktiker av lingvistisk diskursiv karaktär och icke-diskursiva praktiker som exempelvis en fysisk aktivitet som att bygga en bro (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). För det andra anses diskursen vara både konstituerad och konstituerande (ibid.). Fairclough för därmed in människors aktiva roll i reproduktion och förändring av diskurser

vilket skiljer sig från Foucaults bild där människor främst ses vara styrda av diskursen (ibid.). För det tredje analyseras språkbruket lingvistiskt i konkret social interaktion (ibid.). Det fjärde antagandet handlar om att diskursen antas fungera ideologiskt då diskursiva praktiker antas skapa ojämlika maktförhållanden, vilket grundar sig i perspektivets nära koppling till klassisk marxism (ibid.). Som ett led av detta visar det femte antagandet att CDA är ett kritiskt och politiskt perspektiv som inte är neutralt utan har som syfte att avslöja hur diskursiva praktiker verkar för att reproducera eller förändra ojämlika maktförhållanden i samhället (ibid.).

3.2.4 Diskursiv psykologi (DP)

Inom diskursiv psykologi (DP) finns på samma sätt som i CDA vissa specifika grundantaganden, vilka här presenteras i samma ordning för att på ett tydligt sätt visa på likheter och skillnader mellan angreppssätten. För det första erkänner man inom DP att sociala fenomen har fysiska och materiella aspekter och menar att fenomen får mening genom diskurs (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). DP både liknar och skiljer sig från CDA på denna punkt då DP placerar vissa existensvillkor utanför diskursen men inte sätter samma skarpa skiljelinje mellan diskursiva och icke-diskursiva praktiker som i CDA (ibid.). För det andra anses diskursen vara både konstituerad och konstituerande (Wiggins & Eriksson Barajas, 2019). På denna punkt ligger DP nära CDA. För det tredje analyseras språkbruket retoriskt i konkret social interaktion (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Ett intresse för analys av konkret språkbruk förenar DP och CDA med skillnaden att CDA antar ett lingvistiskt fokus medan DP har en retorisk ansats. För det fjärde är man inom DP intresserad av de ideologiska verkningarna av diskursiva praktiker och man definierar ideologi som diskurser som kategoriserar världen på ett sätt som legitimerar bevarandet av sociala mönster medan man tar avstånd från förståelsen av ideologi som en slags "falsk sanning" som används för enskilda människor att utöva makt över andra (ibid.). Här finns viss skillnad från CDA då man inte lika starkt antyder att det finns en sanning som ska "avslöjas". För det femte är man även intresserad av att se till forskningens ideologiska implikationer då man lägger vikt vid huruvida forskning bidrar till bevarandet eller ifrågasättandet av maktrelationer (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Även diskurspsykologin har likt CDA anknytning till marxismen (ibid.).

3.2.5 CDA och DP i kombination

Winther Jørgensen & Phillips (2000) rekommenderar att bygga en egen diskursanalytisk ram genom att kombinera kompletterande angreppssätt. För föreliggande studie planeras den tredimensionella analysmodellen från CDA (se rubrik 4.1) att användas som grund för att sedan föra in konkreta analysverktyg från DP. Båda angreppssätten ger utrymme för människans aktiva roll i att använda och bygga på diskurser för att skapa glidningar och nya sätt att tala om något. Ur ett pedagogiskt perspektiv anses båda passande då det passar väl med traditionell pedagogisk teoribildning och dess fokus på förändring med historiska kopplingar. Inom exempelvis sociokulturell teori ser man på kunskap som ärvd från generation till generation i form av språkliga verktyg samtidigt som dessa antas förändras i betydelse när människor använder dem i interaktion med andra (Säljö, 2015).

Angreppsätten delar i stort samma grundantaganden med undantag för vissa variationer vilket gör dem kompatibla. En svaghet inom DP är dess snäva fokus på den lilla kontexten då de diskurser människor använder sig av i konkret social interaktion inte kartläggs i ett vidare perspektiv medan Faircloughs teoretiska modell möjliggör en koppling till ”de större diskurserna” i samhället (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Kombinationen av de båda modellerna kan potentiellt ge en bredare analys av både lingvistisk och retorisk karaktär samtidigt som det kan kopplas till den större kontexten (samhället i stort) utanför den lilla kontexten (veckobrevet).

CDA:s nära koppling med den klassiska ideologikritiken och en klassisk marxistisk uppfattning av samhället där basen bestämmer överbyggnaden (att diskurserna konstitueras av det icke-diskursiva) insinuerar att det finns en verklig deterministisk sanning bakom diskurserna som man som forskare ska blottlägga (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Av denna anledning ses ideologi ur ett DP-perspektiv för föreliggande studie. Det kritiska perspektivet inom CDA som antyder att forskning har ett politiskt mål att nå social förändring innebär inte att resultaten i föreliggande studie tas fram för att nå en politisk eller social agenda då detta skulle kunna tänkas riskera forskarens roll som kunskapsproducent att medvetet presentera snedvridna resultat. Det kritiska perspektivet antas i den betydelsen att ansvar tas för att med kritisk blick studera materialet för att möjliggöra en förståelse som inte reproducerar befästa maktförhållanden.

4 METOD

4.1 Analysredskapet

Diskursen analyseras utefter två dimensioner: *diskursordningen* (summan av de diskurstyper som används inom en social domän) och *den kommunikativa händelsen* (varje fall av konkret språkbruk) (Fairclough i Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Inom *diskursordningen* finns *diskurstyper* som i sin tur är uppbyggda av *diskurser* (bestämda sätt att tala om något som ger betydelser åt upplevelser) och *genrer* (typiska språkbruk förknippade med en social praktik) (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Flera motstridiga diskurser kan verka samtidigt inom en diskursordning (ibid.). Den *kommunikativa händelsen* består av tre dimensioner: *text*, *diskursiv praktik* och *social praktik*. Detta utgör Faircloughs tredimensionella koncept för diskursanalys (se figur 1).

Figur 1: Faircloughs tredimensionella koncept för diskursanalys.

Nedan följer en generell beskrivning av de olika nivåerna och i tabell 2 följer en redogörelse för vilka verktyg i varje nivå som använts i denna studie. Verktögen definieras senare när de används i löpande text i resultat- och analyskapitlet.

4.1.1 Text

Fairclough (1992) sammanfattar textanalysen i följande fyra rubriker: *vokabulär*, *grammatik*, *sammanhållning* samt *textstruktur*. Dessa dimensioner medför en analys från dess minsta till dess större beståndsdelar: vokabulär handlar om att analysera särskilda ord; grammatik handlar om att titta på materialet utifrån satser och meningar; sammanhållning handlar om hur satser och meningar är kopplade till varandra; och textstrukturen handlar om den större organiseringen av texten (ibid.).

4.1.2 Diskursiv praktik

Den diskursiva praktiken syftar på aspekter som rör produktionen, konsumtionen och distributionen av text (Fairclough, 1992). Fairclough använder tre rubriker för att sammanfatta nivån: *force of utterance (talhandling)*, *samstämmighet* samt *intertextualitet*.

Talhandling handlar om vad som utförs i ett uttalande om det exempelvis är ett hot, en fråga eller en uppmaning (Fairclough, 1992). Även inom DP talar man om att diskursen är *handlingsorienterad* och *situerad*, vilket kan kopplas till Faircloughs syn på talhandling som en diskursiv praktik. Att diskursen är handlingsorienterad riktar blicken mot talets retoriska dimension. Potter (1996) tar in denna dimension med hjälp av det begreppet *reflexivitet* som han menar drar uppmärksamhet till att när vi beskriver något handlar beskrivningen inte enbart om någonting utan denna beskrivning *gör* även något i världen. För att förstå vilken talhandling som utförs måste den kontext i vilket yttrandet är *situerat* tas i åtanke (Wiggins & Eriksson Barajas, 2019). För att få syn på detta talar man om indexikalitet. *Indexikalitet* syftar på den omedelbara kontexten där något sägs vilket kan vara vad som sägs innan och efter samt inom vilket område/rum något sägs (Potter, 1996).

Samstämmighet kan handla om hur heterogen eller ambivalent en text är för tolkaren av en text (Fairclough, 1992).

Intertextualitet berör textens släktskap med andra texter och kan delas upp i *manifest intertextualitet* (citat från andra texter) samt *interdiskursivitet* (skrivandet utifrån konventioner från andra diskurser) (Fairclough, 1992).

4.1.3 Social praktik

I denna del av analysen menar Fairclough (1992) att det huvudsakliga målet är att specificera den sociala praktiken av vilken den diskursiva praktiken är en del av och relationen mellan dessa. Praktiskt menar Fairclough att detta kan göras genom att kartlägga *diskursordningen* och att sätta denna i relation till texten och de diskursiva praktikerna följt av att de *ideologiska* och *politiska effekterna av diskurs* diskuteras. Det senare handlar om huruvida den diskursiva praktiken reproducerar eller transformerar maktförhållanden genom att förstärka dessa eller genom att framställa verkligheten och sociala relationer på nya sätt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Fairclough (1992) menar att man i fastställandet av diskursordningen bör rikta sin uppmärksamhet mot större samhällstendenser. Då Fairclough (i Winther Jørgensen & Phillips, 2000) anser att social praktik även innebär icke-diskursiva element räcker det inte enbart med den egna diskursanalysen utan annan teori om samhället måste föras in. För att belysa detta i föreliggande studie används utsagor om historiska skeenden och rådande förhållanden inom det svenska utbildningssystemet från Liedman (2011), Lundgren (2017a, Lundgren (2017b), Lundström (2018), Lundström och Parding (2011), Lindqvist (2020) samt Gardensten, Nordänger och Herrling (2021) för fastställandet av en diskursordning. Fairclough (1992) används för att identifiera några större samhällstendenser kopplade till diskursordningen.

Tabell 2: Analytiska verktyg på de olika nivåerna som användes i denna studie

Text	Diskursiv praktik	Social praktik
Textstruktur	Interdiskursivitet	Diskursordning
Transitivitet -Processtyper -Röst	Talhandling	Ideologiska och politiska effekter av diskurs
Ordval	Indexikalitet	
Tema	Producentpositioner -Författare -Animatör -Föreståndare	
Artighetspraktiker -Rakt på sak -Positiv artighet -Negativ artighet -Off the record	Konsumentpositioner -Adressat -Åhörare -Överhörare	

4.2 Datainsamlingsmetod

För föreliggande studie har dokumentmetoder använts. Dokumentmetoder innebär att dokument används som primär datakälla (Denscombe, 2018). För en diskursanalys anses alla språkliga utsagor utgöra framställningar av verkligheten och valet av material styrs av forskarens kunskapsintresse (Bolander & Fejes, 2019). I denna studie har lärares veckobrev riktat till vårdnadshavare använts som datakälla.

Många veckobrev finns offentligt publicerade på hemsidor och bloggar. Denscombe (2018) exemplifierar offentligt tillgängliga dokument som böcker, tidskrifter och officiell statistik vilket kan fås tillgång till genom internet och bibliotek. Det kan vara rimligt att anta att lärares veckobrev inte faller under denna kategori då det inte kan antas vara riktat till en lika bred publik som böcker och tidskrifter. Veckobreven har istället hanterats som interna dokument. Detta har inneburit att kontakt har tagits med lärare för att få åtkomst till och tillåtelse att använda veckobreven som datamaterial för denna studie. I dokumentmetoder får dokumentens trovärdighet aldrig accepteras utan måste fastställas (Denscombe, 2018). Då personlig kontakt har tagits med lärarna som författat veckobreven har dessa intygat veckobrevens autenticitet.

4.3 Urval

En kombination av ett målstyrt-, snöbolls- och mätnadsurval har använts. Ett målstyrt urval är en form av icke-sannolikhetsurval som kan användas inom kvalitativ forskning genom uppställandet av kriterier (Bryman, 2018). För föreliggande studie har tre kriterier använts: veckoinformationen ska gälla årskurs 1 till och med 6; veckobreven ska vara författad av lärare riktat till vårdnadshavare; veckobreven ska komma från olika skolor i Sverige. I missivbrevet anges att ett av kriterierna var att det skulle gälla årskurs 1 till och med 9 vilket reviderades under studiens gång i samförstånd med lärarna som berättade att veckobrev ofta inte förekommer i årskurs 7 till och med 9.

Snöbollsurvalet innefattar en process där urvalet växer när forskaren hör av sig till personer som i sin tur hänvisar till andra personer som kan tänkas uppfylla kriterierna för att vara med i studien (Denscombe, 2018). I denna studie kontaktades administratörer av två grupper på sociala medier riktade till lärare i syfte att lära genom att byta erfarenheter. I ett av fallen beviljades medlemskap i gruppen vilket möjliggjorde direktkontakt med medlemmarna. Ett inlägg i deras forum skrevs och frivilliga svarade om de ville delta. I det andra fallet gav administratören förslag på namn vilka kontaktades personligen.

Faircloughs modell innebär djupgående analyser av ett fåtal väl valda texter medan andra diskursanalytiker tittar på ett hav av texter (ibid.). Fairclough (1992) förespråkar att skanna av ett större datamaterial i breda termer för att sedan identifiera så kallade *moments of crisis*, vilket är tillfällen då något ovanligt dyker upp i kommunikationsprocessen som missförstånd, reparationer eller plötsliga ändringar i stil. Eftersom språkliga mönster kan skapas och reproduceras av endast ett fåtal människor kan det vara möjligt att endast efter ett par texter finna språkliga mönster (ibid.). Av dessa anledningar har urvalsstorlek

bestämts av uppnådd teoretisk mättnad. Teoretisk mättnad innebär att urvalet fortsätter tills dess att: inga nya eller relevanta data framkommer inom en kategori; kategorin och dess dimensioner och variationer gjorts synliga; samt att relationerna mellan kategorierna är validerade på ett bra sätt (Bryman, 2018). Detta innebar att totalt 51 veckobrev samlades in från 11 olika skolor varav 21 stycken valdes ut för en detaljerad analys.

4.4 Analysförfarandet

Analysförfarandet har skett i fyra övergripande steg. Det första steget innebar att stifta bekantskap med den sociala praktiken inom skolvärlden. Fairclough (1992) skriver att man inför analysen bör skaffa sig en mental karta över diskursordningen inom den institution som ska undersökas. Detta gjordes både genom att ta del av tidigare forskning på själva ämnet relation mellan hem och skola samt genom läsning av Sven Eric Liedmans bok *Hets*.

I ett andra steg lästes alla veckobrev allteftersom de skickades från studiedeltagarna. I denna läsning togs inspiration från Derridas dekonstruktion. Att göra en dekonstruktiv läsning innebär att man river sönder en text för att inrikta sig mot exempelvis spänningar och brott, vad den utger sig för att säga och vad den säger, vad som framhävs och utesluts genom språkanvändning vilket möjliggör destruering av en förståelse av en text och konstruktionen av andra förståelser för texten (Kvale & Brinkmann, 2014). Detta kan konkret innebära att man först gör en översiktlig läsning görs för att identifiera återkommande aspekter i vad det talas om och hur (Bolander & Fejes, 2019). I detta steg kan kodning användas för att finna dessa större aspekter och teman (Fairclough, 1992). Några exempel på de kodningskategorier som användes, men ej en uttömmande lista, var bland annat ”vi som lärare/elev/hem”, ”vi som lärarlag”, ”frånkopplat från mänsklig handling”, ”familjär ton” och ”professionell ton”.

I läsningen av de 51 veckobreven söktes gemensamma drag i form av större kategorier. Anteckningar, så kallade memos, fördes för varje veckobrev. Memos är en slags anteckningar och noteringar som används för att utkristallisera idéer och för att inte tappa bort tankar i exempelvis framtagandet av kategorier (Bryman, 2018). Denna läsning innebar att flera av veckobreven lästes om när nya idéer och tankar framkom allteftersom skrivandet av memos gav nya idéer. Dessa memos lästes sedan slutligen igenom vilket dels ledde till att datainsamlingen avslutades då teoretisk mättnad ansågs ha nåtts, dels en korrigerande av det analytiska ramverket då relevanta verktyg för analys valdes ut.

I ett tredje steg gjordes en mer djupgående analys av 21 av de totalt 51 insamlade veckobreven. En dekonstruktiv läsning kan innebära att man efter en översiktlig läsning lägger fokus på utvalda passager, ord eller uttryck (Kvale & Brinkmann, 2014). Detta kan gälla återkommande och typiska utsagor (Bolander & Fejes, 2019). Även avvikande exempel kan enligt Fairclough (1992) vara av intresse, så kallade ”moments of crisis”, där kommunikationen på olika sätt går fel. Detta menar författaren kan användas som en metod för att smalna av materialet då dessa kommunikativa händelser där något går snett kan visa på förgivettaganden. Av denna anledning valdes veckobreven både efter representativitet och i vissa fall för att dessa innehöll avvikande exempel. Dessa 21 veckobrev analyserades sedan med det analytiska ramverket.

Fairclough (1992) föreslår att hans tredimensionella koncept används genom att först tolka den *diskursiva praktiken* på makronivå, följt av en beskrivning av *texten* på mikronivå för att slutligen landa i en tolkning av båda föregående dimensionerna kopplat till den större *sociala praktiken*. Dock menar han att det i realiteten sker en konstant växling mellan dessa makro- och mikronivåer då man bör gå från det partikulära till att se på de typer av diskurser som texten bygger på. Resultaten av exempelvis ordval, transitivitet, textstruktur och artighetspraktiker sammanfattades i varje veckobrev. I detta steg skedde även detta parallella arbete av den faktiska textanalysen och ett samtida arbete med att formulera en diskursordning utifrån de diskurser som texterna ansågs bygga på. Detta innebar ytterligare sökning av böcker och forskning om den sociala praktiken inom skolvärlden. Läsning av Lundström (2018), Lundgren (2017a), Lundgren (2017b), Lundström och Parding (2011), Gardensten, Nordäng och Herrling (2021) och Lindqvist (2020) gjordes under detta steg för att formulera diskurserna.

I ett fjärde steg lästes de sammanfattade resultaten för varje veckobrev igenom samtidigt som dessa kopplades till den sociala praktiken och tidigare forskning för att på så sätt formulera begripliga teman för att presentera resultaten. Det resulterade slutligen i två huvudteman och sex underteman (se rubrik 5.1). Inför den slutgiltiga presentationen sammanställdes resultaten i tabeller (se tabell 3 till och med 10).

4.5 Studiens tillförlitlighet

4.5.1 Allmänna kvalitetskriterier i kvalitativ forskning

Studien genomfördes och rapporten skrevs med hänsyn till de fyra allmänna kvalitetskriterierna koherens, konsistens, precision samt transparens. Koherens handlar om hur delarna i undersökningen logiskt hänger samman; konsistens syftar på att projektet hänger samman gällande begrepp, metoder och teorier genom hela projektet; precision handlar om att begrepp är tydligt definierade; transparens syftar på att det tydligt framgår för läsaren vilka metodologiska val som har gjorts och varför (Justesen & Mik-Meyer, 2011).

4.5.2 Specifika kvalitetskriterier i diskursanalytisk forskning

Även specifika kvalitetskriterier kopplade till diskursanalytisk forskning togs i åtanke i genomförandet av denna studie. Justesen & Mik-Meyer (2011) beskriver att konstruktionistiska forskare vänder sig ifrån användningen av de klassiska begreppen validitet och reliabilitet i kvantitativ bemärkelse. Istället för att fastställa validitet kan begreppen *sammanhang* och *fruktbarhet* användas. Sammanhang syftar på att den diskursanalytiska redogörelsens element och påståenden ska höra samman medan fruktbarhet syftar på analysramens förklaringskraft (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Det handlar om att bedöma stringens utifrån diskursanalysens grundantaganden och metodologiska regler (ibid.). Det går att se CDA och DP som en uppsättning teoretiska och metodologiska regler som genom att följas erbjuder ett främlingskap gentemot

datamaterialet vilket möjliggör forskaren att kringgå sin vardagsförståelse för ämnet (ibid.). Strävan i föreliggande studie har varit att följa dessa metodologiska regler för att uppnå god kvalitet. Denna strävan ska dock inte tolkas som att fullständig objektivitet har uppnåtts under studiens gång.

Bolander och Fejes (2019) poängterar att forskaren inte kan ställa sig utanför diskursen och analysera den utifrån. Grundantagandet att kunskap ses som produktiv innebär att även forskarens eget arbete betraktas som diskursiva konstruktioner och därmed bara en möjlig version av hur verkligheten kan framställas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Begreppet *reflexivitet* syftar på att den konstruktivistiska forskaren ska betrakta sin egen forskning utifrån de teorier som forskningsprocessen vilar på (Potter, 1996). Ett uttryck för hur reflexivitet kan användas för kvalitetsbedömning är att forskaren bör bedöma sin forskning utifrån huruvida den verkar för bevarande eller ifrågasättande av maktrelationer (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Detta har tagits i åtanke i föreliggande studie genom att ta del av tidigare forskning som beskriver relationen ur både föräldrars och lärares perspektiv.

Även explicitgörandet av etiska reflektioner blir ett relevant kvalitetskriterie då många konstruktivistiska forskare menar att kvalitetskriterier och etiska kriterier inte skiljer sig nämnvärt från varandra (Justesen & Mik-Meyer, 2011). För att uppnå god kvalitet enligt detta kriterie presenteras de etiska övervägandena både utifrån ett mer allmänt forskningsetiskt förhållningssätt och utifrån de specifika etiska riskerna mellan forskare och studiedeltagare som har identifierats för denna studie.

4.6 Etiska överväganden

4.6.1 Ett etiskt vetenskapligt förhållningssätt

En forskningsrapport visar på dålig forskningsetik om den uppvisar vetenskapliga brister såsom brist i precision i frågeställningen, användande av felaktiga metoder, användande av metoder på ett felaktigt sätt, utelämnande av empiri som inte passar forskarens tes eller att bedriva forskningsprocessen på ett sätt som gör att frågan inte kan besvaras (Vetenskapsrådet, 2017). Brister i forskningsprocessen visar på vetenskaplig oredlighet vilket avser att medvetna eller oaktsamma handlingar samt underlåtelser i samband med forskning leder till förvrängda resultat eller vilseledande uppgifter om en persons insats i forskning (ibid.). Föreliggande studie förväntas uppvisa god forskningsetik genom att arbetet för att uppfylla de generella kvalitetskriterierna avseende koherens, konsistens, precision och transparens har genomströmat hela processen.

4.6.2 Etik mellan forskare och studiedeltagare

Vetenskapsrådet (2002) konkretiserar individskyddskravet i följande fyra forskningsetiska principerna: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Detta innebär att forskaren ska informera de som berörs av forskningen om dess syfte, att deltagandet är frivilligt, att uppgifter om personer som deltar i en

undersökning ska ges största möjliga konfidentialitet samt att uppgifterna som insamlas enbart får användas för forskningsändamål (ibid.). Denna information gavs i missivbrevet (se bilaga A).

Informationskravet och samtyckeskravet kan diskuteras som en enhet. Kvale och Brinkmann (2014) talar om informerat samtycke genom att poängtera att informationen som ges till studiedeltagare bör vara en balansgång mellan att ge för detaljerad information och att ge information om risker och fördelar av betydelse för deltagarna. Att delta i en studie kan innebära sociala och psykologiska risker där studiedeltagare riskerar att självförståelser eller förståelser för andra och annat sätts i rubning, både på gott och på ont (Nyström, 2012). Eftersom denna studie utgör en kritisk granskning av egenproducerat material och berör framställningen av sig själv, andra och relationen mellan dessa bedömdes sociala och psykologiska aspekter vara en etisk risk. En balansgång i hur mycket information som har delats samt risker med deltagande har försökts uppnått genom att i missivbrevet förklara att studien görs med ett perspektiv som utmanar vardaglig förståelse (se bilaga A).

Kvale och Brinkmann (2014) föreslår att ett annat sätt att hantera den sociala och psykologiska risken är att erbjuda studiedeltagarna inflytande över hur uttalanden tolkas. Detta bedömdes dock inte vara en etisk försvarbar handling för denna studie och därmed erbjöds studiedeltagarna inte detta inflytande. En viktig etisk aspekt av att erbjuda studiedeltagare inflytande över tolkningen är att fundera över hur mycket hänsyn som kommer att tas till studiedeltagarnas kommentarer eller om det enbart används som ett spel för galleriet (Winther Jørgensen, 2000). Att ta hänsyn till deltagarnas kommentarer skulle i detta fall kunna innebära att den vetenskapliga metoden hade använts inkorrekt då den bygger på ett kringgående av vardaglig förståelse av språk. Deltagarinflytande erbjöds inte då det bedömdes kunna riskera god koherens och därmed god forskningsetik. Risken bedömdes vara större att studiedeltagarnas kommentarer då skulle bli just ett spel för galleriet.

Nyström (2012) menar att vissa deltar i studier av en vilja att exponera sin självförståelse för kritisk granskning. Fairclough använder (Winther Jørgensen & Phillips, 2000) begreppet *kritisk språkmedvetenhet* som syftar på att kunskap som framkommit från en diskursanalys gärna ska bidra till att deltagare i studien kan få mer kunskap och inblick om de egna praktikerna. För att uppnå god forskningsetik har deltagarna i studien erbjudits att ta del av studiens resultat antingen via läsning av rapporten eller samtal med författaren för att möjliggöra för att detta typ av lärandetillfälle. Detta har uttryckts i missivbrevet (se bilaga A).

Konfidentialitetskravet och nyttjandekravet handlar om hur materialet får användas. Vid användandet av dokumentmetoder där man får tillgång till interna dokument är en etisk aspekt själva överenskommelsen med studiedeltagarna om hur materialet får användas och i vilken grad det ska avpersonifieras (Justesen & Mik-Meyer, 2010). Materialet har redigerats i den mån studiedeltagarna samt författaren ansett nödvändigt för att i minsta möjliga mån kunna koppla dokumenten till dess källa. Detta har inneburit att veckobreven inte presenteras i sin originalform i rapporten utan bara som citat; bilder används inte; namn på geografiska platser, skolor, mjukvaror, personnamn och klassnamn har bytts ut till kodord inom två stjärnor (**); samt att material från de digitalt publicerade källorna (25 stycken) inte har citerats direkt i rapporten om dessa har varit sökbara. Materialet har förvarats oåtkomlig för obehöriga.

5 RESULTAT OCH ANALYS

5.1 Läsanvisningar för resultat- och analyskapitlet

I användandet av Faircloughs (1992) tredimensionella koncept för diskursanalys är arbetsgången tolkande – beskrivande – tolkande genom att först tolka den *diskursiva praktiken*, följt av en beskrivning av *texten* för en slutlig tolkning av båda föregående dimensionerna kopplat till den större *sociala praktiken*. Av denna anledning kommer resultat och analys att redovisas under samma rubrik då tolkning och beskrivning är en samtida process vid användandet av analysverktyget. Skillnaden mellan vad som presenteras som resultat respektive en tolkande analys görs med språkliga markörer.

I redovisningen av resultaten som ligger till grund för analysen presenteras exemplifierande textutdrag vilka endast utgör en liten del av det material som ligger som grund för resultatet. Detta kompletteras med tabeller som en översiktlig bild av resultatet. Verktygen (begreppen) från CDA och DP som använts i analysen presenteras och definieras första gången de används i den löpande i texten.

Resultatet och analysen av den *diskursiva praktiken och texten* presenteras samtidigt i rubrikerna 5.2 till och med 5.3.3 uppdelat i följande två huvudteman och sex underteman: Närmande praktiker ("vi" i klassrummet, välkommandet av åsikter, vi som både bryr oss om detta barn) samt fjärmande praktiker (förväntad lärar-rapportering, den professionella och lekmanen, förväntat vårdnadshavans ansvar). Diskursordningen presenteras under rubrikerna 5.4 till och med 5.4.2. Dessa resultat kopplas sedan till den sociala praktiken under diskussionskapitlet.

5.2 Närmande praktiker

Följande huvudtema innefattar språkliga praktiker som tycks verka för ett närmande mellan skola och hem. Dessa utgörs av att lärare tycks positionera hem och skola som en enhet genom att: skapa ett "vi" då lärarna språkligt bjuder in vårdnadshavaren in i klassrummet; ett aktivt välkomnande av vårdnadshavares åsikter om den egna praktiken; samt en positionering av sig själva som närmare hemmets sfär genom att lyfta fram barnet som en gemensam källa till stolthet och glädje.

5.2.1 "Vi" i klassrummet

Veckobreven liknar varandra gällande de olika sektioner som alltid finns med vilket kan förklaras med begreppet *textstruktur*. Textstruktur syftar på en texts arkitektur på högre nivå där sektioner och dess relationer till varandra, på vilket sätt och i vilken ordning de är ordnade används för att konstituera ämnet för texten (Fairclough, 1992). Hos tio lärare av elva brukar den vanliga övergripande strukturen följa en ordning som innebär att sektionen

för veckan som varit hamnar på en tredje plats. I ett av fallen är dessa omkastade där sektionen för veckan som kommer istället intar den fjärde platsen i veckobrevet (se tabell 3).

Tabell 3: Textstruktur veckobrev

Veckobrev	Textstruktur (sektionernas ordningsföljd)
	1 = rubrik, 2 =hälsning, 3 =veckan som varit, 4 =övrigt, 5 = veckan som kommer
Backsippeskolan v.11	1,2,3,4,5
Blåsippeskolan v.16	1,2,3,4,5
Gullviveskolan v.48, v.5, v.6, v.9	1,2,3,4,5
Häggskolan v.49, v.8, v.12	1,2,3,5,4
Krokusskolan v.11, v.13	1,2,3,4,5
Liljekonvaljskolan v.5, v.12	1,2,5,3,4
Svalörtskolan v.6	1,2,3,4,5
Tidlösaskolan v.4, v.11	1,2,3,4,5
Tussilagoskolan v.12	1,2,3,5,4
Vintergrönaskolan v.5, v.11	1,2,3,4,5
Åkerfrägenskolan v.12, v.13	1,2,3,4 och 5 presenteras samtidigt

Sektionen för veckan som varit är homogen till sitt innehåll där lärarna redovisar vad som gjorts i de olika ämnena med några meningar. Språkbruket i denna sektion brukar oftast se ut enligt utdrag 1:

Vi har övat läsförståelse och pratat om hur tidningsartiklar är uppbyggda. Vi har också testat på att skriva en egen artikel. Vi har också lyssnat på sången och läst sagan om De tre bockarna Bruse. (utdrag 1, Tussilagoskolan v.12)

På *grammatisk* nivå kan man titta på *transitivitet*. Transitivitet handlar om att få syn på vilka typer av *processer* som finns kodade i satser samt vilka typer av *deltagare* som är involverade i dessa processer (Fairclough, 1992). *Transitivitet* kan bryts ner i ytterligare begrepp: *processtyper* och *röst*. Fairclough (1992) presenterar fem *processtyper*: *riktad handling* (RH, polisen sköt demonstranter), *icke-riktad handling* (IRH, polisen sköt), *händelse* (H, 100 demonstranter dog), *relationella processer* (RP, 100 demonstranter är döda, där relationen mellan entiteter som att ha/inneha/vara beskrivs) samt *mentala processer* (MP, kognitiva, perceptiva och känslomässiga). *Röst* handlar om det i texten framkommer vem som utför en handling, vilket kan framställas med en *aktiv agent* som explicit identifieras eller en *passiv agent* som inte identifieras.

I utdrag 1 går det att se att samtliga tre meningar är uppbyggda enligt processtypen riktad handling då ett subjekt (vi) står som agent för ett verb (övat, pratat, testat, skriva,

lyssnat, läst) som verkar på ett givet mål (läsförståelse, hur tidningsartiklar är uppbyggda, en egen artikel, sången, sagan om De tre bockarna Bruse). Det framgår även att meningarna inleder med sats där det anges en aktiv agent till verben i meningarna. Det framgår explicit att det är ”vi” (agenten) som har ”övat”, ”pratad”, ”testat”, ”skriva”, ”lyssnat” och ”läst”. Detta är ett mönster som återkommer i flera veckobrev (se tabell 4).

På grammatisk nivå kan även begreppet *tema* användas. *Temat* syftar på producentens startpunkt i ett uttalande (Fairclough, 1992). I utdrag 1 utgör temat agents handlande i form av ”vi har övat/testat/lyssnat/repeterat/jobbat”.

Tabell 4: ordval, processtyper och röst i sektionen ”veckan som varit”.

Veckobrev	Ordval Pronomen			Transitivitet Processtyper					Transitivitet Röst	
	Vi Vår Oss	Eleverna De Klassen Gruppen Barnen Alla Många	Jag (läraren)	RH	IRH	H	RP	MP	Aktiv	Passiv
Backsippeskolan v.11	3			3			1		3	1
Blåsippeskolan v.16	10	7		15			1	1	17	
Gullviveskolan v.48	13	6		15		3	3	2	19	4
Gullviveskolan v.5	10	9	1	17	1			2	17	3
Gullviveskolan v.6	6	11		14	2	3	2	3	17	7
Gullviveskolan v.9	5	3	1	8		2	1	1	8	4
Häggskolan v.49	12	2		12		1	1		13	1
Häggskolan v.8	11	2		13					13	
Häggskolan v.12	4	3		10			1		11	
Krokusskolan v.11	17	3		20			1	1	20	2
Krokusskolan v.13	8	5		12			1	2	13	2
Liljekonvaljskolan v.5	23	7		24			1	6	30	1
Liljekonvaljskolan v.12	8	4		11		1		1	12	1
Svalörtskolan v.6	5	3		6		1		1	8	
Tidlösaskolan v.4	13	4		17	2		2	3	17	7
Tidlösaskolan v.11	14	4		17	1	1	1	3	18	5
Tussilagoskolan v.12	10	1		11					11	
Vintergrönaskolan v.5	16	4		17			2	3	20	2
Vintergrönaskolan v.11	11	5		15	1	-	1	1	16	2
Åkerfräkenskolan v.12	10	1		10	-	1	-	-	11	-
Åkerfräkenskolan v.13	16	4		17	-	1	1	3	20	2

Resultaten som framkommer vid användandet av begreppen transitivitet och tema kan i en analys visa på språkets *sociala* (skapandet av sociala identiteter), *relationella* (förhandlandet av sociala relationer) samt *idémässiga* (föreställningar om hur världen är beskaffad) funktioner (Fairclough, 1992). I veckobreven väljer författarna att i sin text framställa reella processer i form av riktad handling och temat är agenten som handlar. Vad gäller temat kan detta sägas vara den givna informationen som ges innan den nya informationen ges i nästa position i meningen, vilket enligt Fairclough (1992) kan säga något om förgivettaganden och vilket perspektiv författaren antar. Sådan given information och förgivettaganden kan med andra ord kallas för *presuppositioner* enligt Faircloughs (1992) begreppsram. Detta val av formulering att göra ett agerande "vi" till uttalandenas tema blir alltså en viktig dimension för analysen.

Att en aktiv agent explicit identifieras är ett sätt att göra tolkningen av texten tydlig, till skillnad från när en passiv agent används där rösten för vem som gör vad lämnas osagt vilket kan skapa ambivalens i tolkningen av ett uttalande (Fairclough, 1992). Den aktiva agenten "vi" uttrycks explicit. Det som skulle kunna vara ambivalent för tolkaren av texten är vilka författaren inkluderar i agenten "vi" vilket kan tänkas lämna tolkningen öppen. Användandet av riktad handling som processtyp där rösten utgörs av den aktiva agenten "vi" skulle kunna tänkas användas som ett språkligt grepp för att framställa läraren och eleverna som ett team, som på demokratisk grund, utför aktiviteter enligt gemensam överenskommelse och förståelse. Då detta utgör temat visar det på vad producenten vill framställa som "det givna". Frågan som kan ställas är vilken talhandling ordvalet "vi" ur ett producentperspektiv är tänkt att bidra till.

Ordval syftar på vilka ord som väljs för att författa en mening och dessa ord kan få olika mening beroende på hur och var de används (Fairclough, 1992). Här kan frågan om indexikalitet hjälpa i att tolka intentionen med ordvalet, bland annat genom att föra in vem texten är riktad till. Det finns olika positioner för tolkare av texten: *adressater* (de som adresseras direkt), *åhörare* (de som inte adresseras direkt men antas ta del av budskapet) samt *överhörare* (de som officiellt inte ska ta del av budskapet men som man vet kan göra det (Potter, 1996)). Det skulle kunna tänkas att genom producentens användande av "vi" öppnas möjligheten för vårdnadshavarna som adressater att även bjudas in i denna enhet tillsammans med barn och lärare som åstadkommer något tillsammans. Den aktiva agenten "vi" kan tolkas ha en inkluderande innebörd jämfört med om lärare exempelvis skulle välja att huvudsakligen eller enbart skriva "klassen", "jag och eleverna" eller enbart "eleverna".

5.2.2 Välkommandet av åsikter

Ett inslag som framkommit i vissa veckobrev är uppmaningen att svara på enkäter. I material från Blåsippeskolan (v.16) poängterar författaren av veckobrevet att få vårdnadshavare har svarat på en enkät och skriver då att enkäten är "viktig för oss" och syftar på arbetet med utvecklingen av verksamheten. I materialet från Backsippeskolan (v.11) använder författaren ord som "utmärkt tillfälle för dig" för att i veckobreven uppmana vårdnadshavare till att fylla i en enkät. Ordval kan visa på en intertextuell relation (Fairclough, 1992). Ordvalen "viktig för oss" samt "utmärkt tillfälle för dig" skulle kunna vara ordval som påminner om de uppmaningar som kan finnas i texter där företag ber kunder att lämna recensioner på varor. Detta skulle kunna vara ett exempel på interdiskursivitet där det görs ett anammande av ett

språkbruk kopplat till företagsmätningar av kundnöjdhet. En slags argumentation förs kring varför enkäten ska fyllas i (viktigt för oss, utmärkt tillfälle för dig) där denna handling ”säljs in” som en fördelaktig för båda parter.

Ett annat exempel på interdiskursivitet skulle kunna visa sig de gånger lärare uppmanar vårdnadshavare till att uppvisa publikt gillande av skolans verksamhet. Det finns ett exempel i Baksippeskolan (v.11) där författaren av veckobrevet ber om röster på den egna bloggen i en bloggävling genom att använda formuleringar som ”nu är det dags att rösta”. Det finns även exempel på uppmaning att ”gilla” skolans sida på sociala medier (se tabell 5).

Vi vill också tipsa er alla om att gilla *skolan* på *socialt medie*, under december uppdateras sidan dagligen med en liten titt om vad som händer i de olika klasserna och på fritidsavdelningarna. På måndag kommer ett inlägg om vad *klassnamn* håller på med..... (utdrag 2, Häggskolan v.49)

Detta sätt att i utdrag 2 be andra om att rösta eller gilla skulle kunna visa på interdiskursivitet och ett visst släktskap med text och tal hos både företag och influencers som ber kunder, läsare och tittare att rösta på, gilla och följa det egna varumärket för på publika plattformar för att kunna locka andra potentiella kunder/följare (se tabell 5).

Tabell 5: interdiskursivitet i samband med uppmaningar att fylla i enkäter och följa sociala medier

Veckobrev	Interdiskursivitet Enkäter	Interdiskursivitet Sociala medier/blogg
Baksippeskolan v.11	Utmärkt tillfälle för dig	Nu är det dags att rösta
Blåsippeskolan v.16	Viktig för oss	
Häggskolan v.49		Gilla
Svalörtskolan v.6	Vi värderar era åsikter Passa på att	
Tidlösaskolan v.4		Följ oss
Vintergrönaskolan v.5	Det är viktigt för oss	

Konceptet med intertextualitet är att se på texter ur ett historiskt perspektiv som visar dels på hur producenter reproducerar konventioner från tidigare texter, dels kreativt bygger på olika diskurser vilket skapar glidningar och nya uttryckssätt (Fairclough, 1992). Ovan resultat skulle kunna visa på ett sådant kreativt byggande där lärare lånar språkbruk från reklam för att positionera skolan som ett företag som inte försöker att ”pracka på” sina kunder någon lågkvalitativ vara utan som bjuder in och välkomnar sina kunder till att lämna sina åsikter då man framställer dessa som högt värderade. Framställandet av en enhet i symbios framträder. Din feedback och ditt gillande gör oss glada så att vi kan utvecklas och förbättras för att göra dig glad.

5.2.3 Vi som båda bryr oss om detta barn

Ibland återger lärarna berättelser där personliga känslor för, samspel med och iakttagelser av barnen får synas.

Årskurs 3 har verkligen blivit en underbar klass med en otroligt härlig sammanhållning. Vi är stolta pedagoger som har förmånen att få arbeta med era barn. (utdrag 3, Gullviveskolan v.5)

I utdrag 3 väljer läraren att framställa ett skeende som en relationell process genom att i meningen fokusera på vad klassen "blivit". En tolkning skulle kunna vara att detta visar att läraren har lärt känna eleverna under en längre tid och brytt sig om att iaktta deras utveckling. Läraren ger också uttryck för lärolagets egna mentala processer i form av känslan "stolt". Ordvalen "underbar" och "härlig" kan tänkas visa på positiva känslor inför vad klassen har blivit. Ordvalet "förmån" skulle kunna visa på interdiskursivitet då det är ett ord som vanligtvis syftar på ersättningar för arbete som inte utgörs av lön. Detta skulle kunna visa på att läraren vill framställa att relationsskapandet med eleverna ses som en personligt belönande och betydelsefull del av arbetet. Läraren vänder sig även till adressaterna med att skriva "era barn" vilket även för in vårdnadshavarna som en del av denna upplevelse. En tolkning skulle kunna vara att talhandlingen i denna kontext är att uttrycka att man som lärare, liksom vårdnadshavarna, ser på barnen på ett kärleksfullt, varmt och familjärt sätt. Liknande språkligt bruk finns i andra veckobrev (se tabell 6).

Två veckobrev visar på framställandet av berättelser från skoldagen som återger aktiviteter där det främsta temat inte är elevernas kunskapande (se tabell 6).

På musiken hade vi ett roligt melloquiz den här veckan. Det slutade bland annat att fröken *namn* headbangade av sig glasögonen... (utdrag 4, Häggskolan v.12) (detta presenteras med ett tillhörande foto av glasögon som ligger på golvet)

I utdrag 4 väljer författaren att lägga till en detalj som till sitt innehåll har fröken som aktiv agent till verbet "headbangade". Detta sticker ut då det inte är kopplat till eleverna som aktiva agenter för kunskapsaktiviteter. Ordvalet "roligt" förstärker ytterligare att denna anekdot inte handlar om att framföra det lärorika med händelsen, utan att det är "roligt" som blir temat för stycket. Detta kan tolkas som att talhandlingen skulle kunna vara att dela den glädje som funnits i klassrummet med vårdnadshavarna.

Tabell 6: Processtyp, tema och ordval vid återgivelse av lärares personliga känslor, samspel och iakttagelser av barnen.

Veckobrev	Transitivitet Processtyp		Ordval	Transitivitet Tema
	RP	MP		
Gullviveskolan v.5	*klassnamn* har blivit	Vi är stolta	Underbar Härlig Förmån	-Klassens utveckling -De egna känslorna inför klassen
Gullviveskolan v.6	det *klassnamn* åstadkommit och blivit	Jag känner[...]glad och stolt	Fantastiskt	-Klassens utveckling -De egna känslorna inför klassen
Krokusskolan v.13			Lyckad Härligt	Glädjefyllda samspelet mellan lärare och barn
Liljekonvaljskolan v.5	*klassen* är	Roligt att se	Fantastiskt Roligt Väl	-Klassens utveckling -De egna känslorna inför klassen
Liljekonvaljskolan v.12		Roligt att se	Roligt Firat Uppskattat	-De egna känslorna inför klassen -Glädjefyllda samspelet mellan lärare och barn
Tidlösaskolan v.4	*klassen* är	Jag är så glad		-De egna känslorna inför klassen
Tidlösaskolan v.11	*klassen* är	Jag är så imponerad		-De egna känslorna inför klassen
Vintergrönaskolan v.11		Jättekul att höra	Jättekul	-De egna känslorna inför klassen

En analys skulle kunna vara att dessa tillfällen av tillfällig informalitet där lärarna går utanför att beskriva sitt uppdrag som kunskapsverksamhet och går in på att beskriva mentala processer som det egna gillandet och den personliga relationen till barnen skulle kunna tolkas som att relationen mellan hem och skola framställs som mer familjär. Läraren positionerar sig närmare hemmets sfär som en slags ställföreträdande släkting som inte bara ser på barnen som kunskapshämtande elever utan, liksom vårdnadshavare förväntas göra, bryr sig om att ha en personlig relation till barnen.

5.3 Fjärmande praktiker

Följande huvudtema innefattar språkliga praktiker som tycks verka för ett fjärmande mellan skola och hem där relationerna ter sig mer formella och distanserade. Dessa utgörs av att lärarna positionerar sig själva och vårdnadshavarna som två separata enheter vilka innehar rättigheter och skyldigheter gentemot varandra och där en ansvarsfördelning mellan dem kan ske. Bland annat framställer sig lärarna som några som är skyldiga att rapportera till vårdnadshavare medan vårdnadshavarna framställs anta positionen som övervakare. Det syns även i framställningen av läraren som professionell och kunnig inom områden om hur undervisning läggs upp på ett kreativt sätt, hur barn fostras till goda samhällsmedborgare samt kunskap om vilka ämnen som är viktiga att känna till och bry sig om i dagens samhälle. Detta ställs emot vårdnadshavaren som positioneras som mindre kunnig inom dessa områden. Det syns även i lärares förväntningar på de kompetenser och det ansvar vårdnadshavare förväntas ta i sin roll i relationen till skolan.

5.3.1 Förväntad lärar-rapportering

Hur författare rent textstrukturmässigt kombinerar olika sektioner i veckobreven och i vilken ordning kan ge insikt i de kunskaps- och meningssystem, sociala relationer och sociala identiteter som är inbyggda i de konventioner som finns inbyggda i den särskilda text-typen (Fairclough, 1992). I de flesta veckobrev antar sektionen *veckan som varit* mest utrymme rent textmässigt och är även den innehållsmässigt tunga sektionen (se tabell 7) som placeras först, efter en kortare rubrik och hälsning (se tabell 4). Det är även den sektion som återkommer i alla veckobrev. Denna sektion kan antas ha en framstående betydelse och förtjänar extra uppmärksamhet.

I utdrag 1 och tabell 4 framgår det att lärare väljer att i sina texter framställa reella processer i form av riktad handling med temat agenten som handlar, med andra ord elevers aktiva kunskapande tillsammans med läraren. Textstrukturen i dessa avsnitt skiljer sig mellan lärare där vissa har en fast mall antingen bestående av ett rutnät eller rubriker som återkommer i samma form i samtliga veckobrev, medan andra har en mer flytande och berättande form (se tabell 7).

Tabell 7: Textstruktur för sektionen ”veckan som varit” gällande utrymme (Visuellt utrymme är räknat utifrån sektionens utrymme i antal cm text i veckobreven omräknat till %) och presentation.

Veckobrev	Textstruktur Utrymme			Textstruktur Presentation		
	Visuellt % (ca)	Antal ord (av totalt antal ord)	Antal bilder	Rubriker RUB	Rutnät RUT	Flytande FLYT
Backsippeskolan v.11	33 %	65 (212)	2			FLYT
Blåsippeskolan v.16	50 %	202 (341)				RUB
Gullviveskolan v.48	33 %	300 (835)				RUB
Gullviveskolan v.5	25 %	285 (995)				RUB
Gullviveskolan v.6	33 %	335 (885)				RUB
Gullviveskolan v.9	50 %	445 (829)				RUB
Häggskolan v.49	50 %	445 (829)				FLYT
Häggskolan v.8	83 %	110 (136)	7			FLYT
Häggskolan v.12	83 %	144 (233)	9			FLYT
Krokusskolan v.11	70 %	313 (754)	20			RUB
Krokusskolan v.13	75 %	263 (456)	38			RUB
Liljekonvaljskolan v.5	80 %	308 (351)	7			RUT
Liljekonvaljskolan v.12	75 %	153 (270)	2			RUT
Svalörtskolan v.6	33 %	131 (491)				RUT
Tidlösaskolan v.4	83 %	474 (937)	21			RUB
Tidlösaskolan v.11	75 %	348 (435)	7			RUB
Tussilagaskolan v.12	50 %	134 (315)	4			RUB
Vintergrönaskolan v.5	66 %	320 (526)	9			RUB
Vintergrönaskolan v.11	50 %	207 (554)	9			RUB
Åkerfräkenskolan v.12	50 %	175 (332)				RUB
Åkerfräkenskolan v.13	50 %	254 (389)				RUB

Ovan resultat kan tolkas med hjälp av att se till vilken talhandling som kan tänkas utföras med de valda språkliga greppen. Användandet av riktad handling som processtyp där rösten utgörs av en aktiv agent och att detta ibland används i kombination enligt en konsekvent och återkommande mall skulle kunna peka på att det författarna vill göra med uttalandena är att rapportera eller redovisa aktiviteter noggrant. Vem som gör vad och vad som gjordes presenteras tydligt vilket lämnar litet utrymme för tolkning. Att denna sektion som framhäver kunskapsaktiviteterna i skolan har en framstående och återkommande plats i veckobreven skulle kunna visa på att detta antas vara något som är viktigt för lärare att rapportera om till hemmet. En möjlig tolkning av vilka sociala positioner som framställs i och med dessa språkliga val skulle kunna vara att läraren positionerar sig i en redovisande och vårdnadshavarna i en övervakande roll. Det är inte enbart viktigt att eleverna lär sig, det är även viktigt att vårdnadshavare får insyn om att detta verkligen sker. Lärare redovisar tydligt och proaktivt att denne har skött sina åtaganden.

Slutsatsen att läraren positionerar sig som någon som förväntas ha ett ansvar att rapportera skulle kunna styrkas av ett yttrande från ett veckobrev där läraren en gång missat att skicka ut information:

Jag vill börja med att be om ursäkt för att detta brev kommer så sent och hoppas att ni kan ha överseende med det. Jag har helt missat att lägga ut det i *digital skolplattform* och skickat det på mailen. (utdrag 5, Gullviveskolan v.9)

Talhandlingen i utdrag 5 skulle kunna handla om att reparera en miss i kommunikationen. Detta skulle kunna vara ett exempel på vad Fairclough kallar ett "moment of crisis". Fairclough (1992) menar att *moments of crisis* syftar på tillfällen då något går fel i kommunikationsprocessen som exempelvis missförstånd och reparationer eller plötsliga ändringar i stil vilket kan göra normaliserade processer synliga. En möjlig analys skulle kunna vara att reparationen, att be om ursäkt för utebliven information, ytterligare pekar på hur läraren positionerar sig själv och hemmet som separata enheter där läraren framställs inneha ett ansvar att rapportera och vårdnadshavare förväntas anta denna övervakande roll.

5.3.2 Den professionella och lekmannen

I sektionen för "veckan som varit" finns det vissa formuleringar av kunskapsaktiviteterna som inte endast rapporterar *vad* som har gjorts. Språkliga uttryck i kombination med foton och bilder framställer ibland även *hur* något har gjorts.

På matten har ettorna fortsatt tränat på addition och subtraktion medan tvåorna har tränat på multiplikation. Vi tränar på olika sätt, den här veckan har vi bl.a. spelat spel. (utdrag 6, Häggskolan v.8).

Utdrag 6 presenteras i veckobrevet med ett tillhörande fotokollage av barn som spelar de spel som använts vid övningen av multiplikation. I detta utdrag sker det tillägg av information om det pedagogiska tillvägagångssättet vid kunskapandet. Detta är återkommande i flera veckobrev (se tabell 8).

Tabell 8: Transitivitet i sektionen ”veckan som varit” när temat är hur något utförts (varje tillfälle, ej antal ord) samt med vems röst detta presenteras.

Veckobrev	Transitivitet Tema (”hur” något utförts)		Transitivitet Röst	
	Ord	Bilder	Lärarrösten aktiv	Läraryösten passiv
Backsippeskolan v.11	2	2		-Genom att -Vi [verb]
Blåsippeskolan v.16	3			-Genom att -Samt att
Gullviveskolan v.48	6			-Med hjälp av -Genom att
Gullviveskolan v.5	3		-Jag [verb]	-Med hjälp av -Vi [verb]
Gullviveskolan v.6	5			-Eleverna [verb] -I grupper [verb] -Vi [verb]
Gullviveskolan v.9	3		-Jag [verb]	Vi [verb]
Häggskolan v.49	1			-De får olika uppdrag
Häggskolan v.8	2	7		-Vi tränar på olika sätt Vi [verb]
Häggskolan v.12	4	9		-Som man [verb] -Man ska [verb] -Med hjälp av
Krokusskolan v.11	7	19		-Eleverna [verb] -Vi [verb] -Som aktivitet
Krokusskolan v.13	4	38		-Eleverna [verb] -Genom att
Liljekonvaljskolan v.5	8	7		-Eleverna [verb] -*pedagogiskt hjälpmedel* hjälpte oss med -Genom att
Liljekonvaljskolan v.12	3	2		-Där uppdraget var att -Eleverna [verb]
Svalörtskolan v.6	N/A	N/A	N/A	N/A
Tidlösaskolan v.4	4	19		-Vi har [verb] - Genom att
Tidlösaskolan v.11	7	7		-Genom att -Vi [verb] -Med hjälp av
Tussilagaskolan v.12	4	4		-Vi [verb] -Med hjälp av
Vintergrönaskolan v.5	5	9		-Vi har [verb] -På så sätt har vi [verb] -Eleverna [verb]
Vintergrönaskolan v.11	5	9		-Vi [verb] -Eleverna [verb]
Åkerfräskaskolan v.13	1			-Med att [verb] -Vi [verb]

En möjlig tolkning skulle kunna vara att talhandlingen är att läraren vill ge uttryck för den egna professionaliteten och pedagogiska kreativiteten vid utformningen av undervisning för att visa sin del i kunskapandet som professionell fackman i relation till vårdnadshavaren. Dock är det intressant att tillägga att läraren inte explicit uttrycker detta genom att exempelvis specificera den aktiva agenten till att utgöras av "jag" som subjekt för utformandet av aktiviteterna utan det görs fortfarande med subjektet "vi" vilket därmed gör att agenten antingen tas för given eller lämnas osynlig. Detta skulle kunna ses som en svag antydning för läraren att positionera sig som en professionell genom att låta den egna kompetensen lysa igenom vilket då på ett försiktigt sätt skulle sätta en skiljeväg mellan lärare som professionell pedagog och vårdnadshavaren som lekman. Samtidigt som läraren framställs som skyldig att rapportera sitt arbete gentemot vårdnadshavaren görs även en försiktig markering genom att just framställa övervakaren som en lekman.

Även på andra sätt syns det hur lärare kan anta en position där de antas inneha kunskap och färdigheter inom områden. Bland annat visar sig detta när barnens beteende tas upp i veckobreven.

Det är fantastiskt roligt att se hur väl alla elever samarbetar för att nå ett gemensamt mål.
(utdrag 7, Liljekonvaljskolan v.5)

Utdrag 7 utgör ett av några exempel på beröm av eleverna som är formulerat ur lärarens perspektiv. I utdrag 7 väljer författaren att skildra ett skeende genom att framställa de egna mentala processerna. I utdraget uttrycker författaren detta genom att utgå från den egna perceptionen med ordet "se". Andra exempel på samma sätt att uttrycka sig är: "Det var jättekul att höra" (Vintergrönaskolan v.11), "Så roligt att se" (Liljekonvaljskolan v.12) samt "Det har varit väldigt roligt att se" (Krokusskolan v.13). Här kan olika *producentpositioner* tas in som verktyg. En producentposition kan utgöras av *animatören* (den som framför ett yttrande), en annan kan vara *författaren* (den som författat yttrandet) och en tredje kan utgöra *föreståndaren* (den vars position yttrandet ska företräda) (Potter, 1996). I dessa fall blir det tydligt att läraren både är animatör, författare och föreståndare till påståendena. I andra fall uttrycks detta även mer tydligt med att börja meningen med: "Jag är så imponerad över" (Tidlösaskolan, v.11), "Jag har smygtittat och kan berätta att" (Gullviveskolan v.6) samt "Jag är så glad över" (Tidlösaskolan v.4). I dessa fall skrivs agenten, läraren, ut explicit. Adressaten för berömmet kan fortsatt tänkas vara vårdnadshavarna samt att barnen kan tänkas vara åhörare, vilket innebär en dubbel publik. Detta skulle kunna ha betydelse för vilken talhandling som kan tolkas in i yttrandet beroende på vem mottagaren är. En möjlig analys med vårdnadshavarna som adressater i åtanke skulle kunna vara att som lärare ge exempel på vilka beteenden och kompetenser som man själv uppskattar vilka även vårdnadshavarna bör uppskatta, vara stolta över och uppmuntra hos sina barn.

Det finns även exempel på när lärare tar upp olika icke-önskvärda beteenden när läraren på ett tydligare sätt riktar sig till hemmet i och med att barnens beteenden tas upp.

* Allmänt

- Vi jobbar jättemycket med grupperna och hur vi ska få bra studiero och klassgemenskap. Det blir en hel del konflikter på rasterna och vi lägger mycket tid på att lösa dem.
- Prata gärna med era barn hemma om hur vi alla ska bemöta andra människor. Vi pratar om respekt för varandra, respekt för våra olikheter och allas rättighet att må bra i skolan. Det börjar med dig och dina handlingar.
(utdrag 8, Åkerfräkenskolan v.12)

Indexikalt är utdrag 8 uppbyggt genom att i första punkten redogöra för vad vi (lärarlag/skola) gör för att främja önskvärda och stävja oönskade beteenden genom att säga ”vi jobbar jättemycket” och ”vi lägger mycket tid på att lösa dem”. I andra punkten riktas en önskan om handling från vårdnadshavarnas sida genom att skriva ”prata gärna med era barn”, vilket utgör ett exempel på negativ artighet. Dessa språkliga situationer återfinns i några veckobrev (tabell 9). *Artighet* syftar på praktiker som utförs för att ”rädda ansiktet” på sig själv och sin motpart i olika situationer genom att: uttrycka något *rakt på sak*; visa *positiv artighet* genom visandet av sympati, gillande eller solidaritet med den andre; visa *negativ artighet* genom visandet av respekt för den andres integritet att inte behöva störas; eller att göra det *off the record* genom att antyda något som är mer öppet för tolkning (Fairclough, 1992).

Tabell 9: Ordval och artighetspraktiker när icke-önskat beteende tas upp som ämne i veckobreven

Veckobrev	Ordval		Artighetspraktiker
	Om lärolaget	Om hemmet	
Blåsippeskolan v.16	-Vi	-Ni vårdnadshavare -Era barn -Bra om ni	-Ni som vårdnadshavare som behöver (rakt på sak)
Gullviveskolan v.5	-Vi -Skolpersonal	-Era barn -Vårdnadshavaren - Ni där hemma	-Vi vore tacksamma om -Prata gärna om (negativ artighet)
Krokusskolan v.11	-Vi -Mentor -Lärare -Skolan	-Ni (föräldrar)	-Här kommer en påminnelse (negativ artighet)
Svalörtskolan v.6	-Vi -Skolan	-Er (föräldrar) -Hemma -Ni	Vi ber er (negativ artighet)
Tidlösaskolan v.4	-Vi -Vi vuxna	-Ni (föräldrar) -Hemma	-Vi önskar att ni (negativ artighet)
Tussilagoskolan v.12	-Vi -Lärare	-Ni (föräldrar)	-Ni får gärna (negativ artighet)
Åkerfräkenskolan v.12	-Vi	-Era barn -Dig (barn/förälder)	-Prata gärna (negativ artighet)
Åkerfräkenskolan v.13	-Vi	-Era barn -Dig (barn/förälder)	-Prata gärna (negativ artighet)

Upplägget att först beskriva vad skolan, genom att denna gång genom ordvalet "vi" syfta på lärarlaget/skolan (jämfört med användandet av "vi" under rubrik 5.2.1 som snarare skulle ha en inkluderande verkan), för att sedan rikta talet till adressaterna (vårdnadshavarna) genom att skriva "prata gärna med era barn" kan tänkas visa på en talhandling som verkar för att distansera skola och hem. Detta är en distansering som förstärks ytterligare genom användandet av negativ artighet. Negativ artighet kan visa på en formell och distanserad relation medan att uttrycka något rakt på sak kan upplevas som potentiellt hotande (Fairclough, 1992.). Meningarna som följer kan tolkas vara tillägg till denna uppmaning till vårdnadshavarens handling. Meningen "vi pratar om respekt för varandra, respekt för våra olikheter och allas rättigheter att må bra i skolan" skulle kunna tolkas som exempel som ges till hemmet på vilka ämnen vårdnadshavarna kan/bör prata om med sina barn. Den sista meningen "Det börjar med dig och dina handlingar" kan te sig som ett förslag på vad vårdnadshavare ordagrant kan säga till sina barn. I och med denna distansering och formella positionering följer även lärares positionering som någon som har handlingsutrymmet att utkräva vårdnadshavarens ansvar samt att peka vårdnadshavare i rätt riktning för vad som bör göras.

5.3.3 Förväntat vårdnadshavar-ansvar

Utifrån texterna kan det tolkas som att vårdnadshavare förväntas att inneha vissa kompetenser för att kunna utöva sin roll som vårdnadshavare till ett skolbarn. Gällande läxor benämns dessa i samtliga veckobrev och ofta i ett format som liknar det i utdrag 9.

Vecka 49

Måndag: 8:00-14:10

8:00 Idrotten. Glöm inte kläder.

OBS! Idrotten börjar redan klockan 8:00

Tisdag: 8:20-14:30

Svenska läxan lämnas in.

Onsdag: 8:20-14:20

Läsgrupp för alla. Ny läs- och skrivläxa delas ut. Ma-läxa delas ut.

Torsdag: 8:20-13:45

Simning för vissa elever. Eleverna ska ha med sig badmössa, badkläder och badlakan. Skicka gärna med en smörgås och en frukt också eftersom eleverna inte kommer få lunch förrän 12:40. (I vanliga fall äter vi lunch 11:00). Vi har "fruktstund" varje torsdag 9:40-10:10 innan vi går iväg till *badhus*.

Fredag: 8:20-13:00

(utdrag 9, Gullviveskolan v.48)

Till textstrukturen benämns läxor ofta kort antingen i ett schema med rubriker som i exemplet från utdrag 9, i ett rutnät eller textbox, som en kort notis integrerat i sektionen veckan som varit eller i form av en punktlista. Det som är gemensamt för flera veckobrev är

själva formuleringen för meningen där läxan tas upp. I utdrag 9 omnämns läxan med följande formuleringar ”Svenska läxan lämnas in.”, ”Ny Läs- och skrivläxa delas ut” samt ”Ma-läxa delas ut”. Det går att utläsa att den reella processen framställs i form av en händelse medan det görs osynligt vem som står för vilken handling i processen, det är en passiv agent. Detta ser liknande ut i flera veckobrev (se tabell 10). Användandet av en passiv agent i satser kan tyda på att agenten är irrelevant, okänd eller taget för given men kan även innebära att tolkningen av betydelsen av uttalandet lämnas vagt och öppet för mottagaren av texten (Fairclough, 1992). I detta fall kan det tänkas peka på en presupposition att alla bör veta vilka som står bakom handlingarna.

Tabell 10: Processtyper och röst när läxan tas upp i sektionen ”veckan som kommer”

Veckobrev	Transitivitet Processtyper					Transitivitet Röst	
	RH	IRH	H	RP	MP	Aktiv	Passiv
Backsippeskolan v.11			1				1
Blåsippeskolan v.16			2				2
Gullviveskolan v.48			2				2
Gullviveskolan v.5			2				2
Gullviveskolan v.6			2				2
Gullviveskolan v.9			2				2
Häggskolan v.49			2				2
Häggskolan v.12			2				1
Krokusskolan v.11			2				2
Krokusskolan v.13			2				2
Liljekonvaljskolan v.5			2				2
Liljekonvaljskolan v.12			2				2
Svalörtskolan v.6			3				3
Tidlösaskolan v.4			1				1
Tidlösaskolan v.11			2				2
Tussilagoskolan v.12			3				3
Vintergrönaskolan v.5			3				3
Vintergrönaskolan v.11			3				3
Åkerfräkenskolan v.12			2				2
Åkerfräkenskolan v.13			1				1

I tre enstaka fall inom området läxor återfinns *moments of crisis* i veckobreven där lärare tvingas att på olika sätt uttrycka vem man menar är ansvarig för att läxor tas med hem, görs och lämnas in:

”Det är flera elever som har svårt att ta med sig läxan tillbaka på tisdagar och än så länge är det ni vårdnadshavare som behöver stötta era barn i detta. Det är också bra om ni skickar med en ryggsäck/väska på torsdagar då de får den nya läxan som annars lätt ligger kvar på hyllan i kapprummet.” (utdrag 10, Blåsippeskolan v.16)

I utdrag 10 uttrycks detta med rakt på sak som artighetspraktik genom att namnge den ansvarige för läxorna, vilket här är ”ni vårdnadshavare” och det ges även tips om en rutin för hur man kan säkerställa detta. Utdrag 11 utgör ett exempel på ett mer subtilt sätt att antyda detta.

I tisdags hade vi läxförhör. Det var många elever som förstod att de inte övat tillräckligt på läxan.”. (utdrag 11, Åkerfräkenskolan v.13)

Ovan kan utgöra ett exempel på en viss typ av manifest intertextualitet. Fairclough (1992) tar bland annat upp ett exempel på intertextualitet som att någon annans ord kan representeras som indirekt tal. Utdrag 10 utgör ett exempel på ett uttryck för olika producentpositioner. I utdrag 11 befinner sig läraren både i positionen som författare och animatör av något som eleverna (föreståndarna) har sagt. Denna typ av intertextualitet där man företräder någon annans ord ger enligt Fairclough (1992) upphov till en ambivalens för den som tolkar texten huruvida ordvalen faktiskt representerar vad föreståndaren menade eller om ordvalen tillhör författaren av yttrandet. Denna ambivalens kan förstås ytterligare genom att ta hänsyn till vilka som kan tänkas vara mottagare av texten. Denna ambivalens leder till att en mängd olika tolkningar kan tänkas göras av vilken talhandlingen är. Med vårdnadshavaren som adressat i åtanke kan det tolkas som att läraren vill att vårdnadshavare ska framföra denna tillsägning till barnen (åhörare) att de inte tagit sitt ansvar att göra sina läxor. Det är antagligen mer troligt att det kan tolkas som en direkt tillsägning till vårdnadshavarna att de inte tagit sitt ansvar att se till att barnen gör läxorna. Denna tolkning får ytterligare stöd då det senare i samma veckobrev tillkommer en förklaring på vart läxan finns tillgänglig, hur man får tillgång till den, vem som måste skrida till handling samt när läxan ska vara inlämnad:

Orden för denna vecka ligger i *digital skolplattform*, (kod: *abc123*) Ni måste logga in med elevens konto. Läxan är till tisdag v.15. (utdrag 12, Åkerfräkenskolan v.13)

Det kan tilläggas att stycket i utdrag 12 återfinns i en annan form i tidigare veckobrev:

Orden för denna vecka ligger i *digital skolplattform*, (kod: *abc123*) Även nästa läxa kommer att vara gemensam för samtliga och orden kommer att ligga i *digital skolplattform*. (utdrag 13, Åkerfräkenskolan v.12)

I versionen från utdrag 12 finns ”ni” som aktiv agent utskrivet som agent för handlingen att logga in med elevens konto. Detta stycke finns inte med i den standardiserade text (utdrag 13) som brukar finnas med i detta avsnitt där det istället är skrivet med en passiv agent. Indexikalt kan därmed yttrandet i utdrag 12 som kommer senare i samma veckobrev som yttrandet i utdrag 11 tänkas peka på en tolkning som riktar sig mot att vårdnadshavare pekas ut som ansvariga, och att läraren genom användandet av *off the record* som artighetspraktik, försiktigt fördelar läx-ansvaret till vårdnadshavarna. Trots att det sker subtilt kan det även här skönjas hur lärare positionerar vårdnadshavare som en del av en annan enhet, jämfört med hur ordet ”vi” används under rubrik 5.1.1 för att bjuda in vårdnadshavarna till att utgöra samma enhet.

Det finns även ett exempel där andra språkliga strategier används för att fördela ansvar:

Många ”tragglar” vidare med multiplikationstabellerna. För att kunna gå vidare i matematiken, till exempel med division, är det viktigt att eleverna kan alla tabellerna. Träna

gärna hemma med era barn. I *digital skolplattform* finns det alltid uppdrag att göra eller olika "spel" som kan hjälpa. (utdrag 14, Gullviveskolan v.6)

I utdrag 14 används negativ artighet för att uppmana vårdnadshavare att ge extra stöd till sina barn i ett särskilt moment i skolan. Indexikalt kan det utläsas att läraren i första meningen förklarar en situation där elever har det svårt med multiplikationstabellerna. Sedan kommer en mening där det konstateras att dessa kunskaper är viktiga för barnets avancemang i ämnet i högre klasser. Till sist används negativ artighet för att uppmana vårdnadshavare att anta en pedagogisk roll att tillsammans med barnen göra spel och uppdrag som finns tillgängliga på en digital skolplattform.

En analys är att dessa typer av uttalanden kan öppna för flera möjliga tolkningar. Talhandlingen skulle exempelvis kunna tolkas utgöras av ett hot (av en vårdnadshavare som önskar att barnet avancerar akademiskt) förklätt till en vädjan. Det kan också tolkas som att det sker en försiktig ansvarsfördelning med hjälp av att förklara allvaret i situationen och med hjälp av negativ artighet.

Det finns andra områden som kan tolkas visa på presuppositioner om vårdnadshavares kompetenser och ansvarsområden. I utdrag 9 nämns exempelvis "glöm inte kläder", "Idrotten börjar redan klockan 8:00" I utdrag 13 återfinns exempel där "orden ligger" i en digital skolplattform. Dessa formuleringar skulle kunna visa på samma sak som gällande formuleringarna för läxorna att ingen agent pekas ut som ansvarig för någon handling. Detta är "normalformuleringarna" för dessa typer av ansvarsutpekande yttringar. Samtidigt syns det i de "moments of crisis" att lärarna blir tvungna att peka ut ansvarsfrågan vilket görs genom användandet av allt ifrån rakt på sak, negativ artighet och off the record som artighetspraktiker men även explicitgörandet av agenten som utgörs av "ni" som måste göra något med "era barn". Här blir återigen distansen mellan lärare och vårdnadshavare tydlig som bestående av två skilda enheter med olika ansvarsområden.

5.4 Diskursordningen

Den diskursordning som kan skönjas råda inom skolan utifrån denna studie presenteras innehålla en professionell diskurs samt en familjär diskurs. Hur lärarna använder och bygger på dessa diskurser samt dess politiska och ideologiska effekter diskuteras i diskussionsdelen.

5.4.1 Professionell diskurs

Liedman (2011) beskriver att professionalism innebär stor autonomi i det egna arbetet, kunskap utifrån en lång kvalificerad utbildning som resulterar i en examen eller legitimation, intern kollegiebedömning av verksamhetens kvalitet samt allmänhetens tilltro att bedriva det egna arbetet. Man talar nu istället om läraryrkets avprofessionalisering som innebär en minskad tilltro och därmed ökade krav på dokumentation av arbetet för att visa transparens för att en bedömning av verksamheten ska kunna göras av externa aktörer såsom elever, vårdnadshavare, administratörer och politiker (Lundström, 2018). Detta skulle kunna ses vara en följd av en ny syn på kunskap och skolans roll i samhället.

Liedman (2011) menar att det i västvärlden finns en spridd föreställning om att det är kunskap som är nyckeln till en ljusare framtid för individ, nationer och mänskligheten då den ses som ett internationellt konkurrensmedel som kan stärka ekonomin. Skolans uppdrag går ut på att säkra en ljus framtid genom att säkra förmedlingen av ekonomiskt nyttig kunskap (ibid.). Liedman (2011) menar att förändringarna i synen på kunskap har lett till att skolans resultat har fångat ett stort politiskt intresse. Internationellt görs jämförelser av hur bra skolan är på detta uppdrag i OECD:s (organisation of economic co-operation and development) PISA-undersökningar där kunskapsnivåerna hos 15-åringar i olika länder jämförs som sjuosattes år 2000 (Lundgren, 2017a). Arbetet inom OECD och den internationella diskussionen kring utbildningssystemets kvalitet skedde i samband med en minskad tillväxt och ökat skattetryck vilket därmed lämnade lite pengar till att satsa på reformer vilket väckte tanken om att öka sektorns effektivitet och produktivitet (Lundgren, 2017b). Inom offentlig har detta skett genom införandet av New Public Management (NPM) som syftar till att nå hög kvalitet på offentlig verksamhet genom att göra den effektiv och mindre kostsam (Liedman, 2011). Utbildningsväsendet präglas därmed av ett nytt krav på transparens och lättillgänglig information för utomstående att ta del av för att exempelvis politiker och vårdnadshavare ska kunna skapa sig en bild av huruvida skolan är en god eller dålig verksamhet (ibid.). Till denna logik om att kvalitetssäkra skolan hör även nyliberala idéer om att skolans konkurrensutsatthet driver fram bättre resultat och kvalitet i (Liedman, 2011). Friskolereformen och skolpengen var ett resultat av dessa nyliberala tankar vilket har lett till att skolor drivs som vinstdrivande företag där elever och vårdnadshavare ställd inför en valfrihet att, likt en kund i en butik, välja den vara (skola) som verkar bäst (ibid.).

En följd av marknadslogikens fokus att tillfredsställa kunder innebär en omfördelning av makt från lärare till bland annat elever och därmed vårdnadshavare (Lundström, 2018). Den professionslogik som lärare identifierar sig starkt med, har visat sig skapa en splittring inom läraryrket där denna anses stå i motsättning till marknadslogikens krav på transparens som anses stjåla tid och resurser från de pedagogiska uppgifterna vilka ses som arbetets kärna (Lundström & Parding, 2011). Det pågår i Sverige en diskussion om att tala om "renodlingen av läraryrket" där undervisning ses som lärarprofessionens kärnverksamhet medan administration och elevsociala områden bör läggas på andra professioner (Gardensten, Nordäng & Herrling, 2021; Lindqvist, 2020). Detta syns bland annat på att exponeringen av begreppet "lärarassistent", som antas ta över områden som inte hör till lärares kärnverksamhet, har ökat explosionsartat under början av 2016 och att det i det offentliga samtalet i media råder konsensus kring idén om renodlingen av läraryrket (Lindqvist, 2020).

5.4.2 Familjär diskurs

Fairclough (1992) för in demokratisering som en större tendens på samhällsnivå. Han menar att detta innebär en nedtoning av öppna markeringar av maktrelationer, exempelvis genom att använda en mer informell och avslappnad stil. Detta kan enligt Fairclough både vara ett tecken på genuin avslappning och använt som en strategi för att nå ett mål. Författaren menar att exempelvis inom utbildningsväsendet finns det en tendens att anamma en mer konversationsdiskurs vilket omstrukturerar gränserna mellan offentliga och privata domäner. Ett exempel på informalitet är enligt Fairclough ett skifte från skriven till talad diskurs. Denna diskurs har viss anknytning till den professionella diskursen då dessa nästan

kan tänkas motsäga varandra. Som en följd av samtalet om lärarprofessionens renodling har Gardensten, Nordänger och Herrling (2021) studerat skillnader mellan den franska och svenska skolan genom att studera studiebesök mellan dessa. Författarna beskriver hur franska lärare förklarar att besöket i det svenska klassrummet känns som att komma hem till någon där man noterade att barnen kunde komma in i klassrum vid olika tider, gå omkring i tofflor, sitta bekvämt i mjuka möbler och krama sin lärare som de kallade vid förnamn (!). Svenska lärare kunde å sin sida möta ett klassrum med institutionaliserade strukturer där en resurs (en så kallad CPE) ansvarade över att främja det sociala klimatet på skolan, stödja och tillrättavisa elever samt sköta kontakter med hemmet medan läraren fokuserade på undervisning (ibid.). Det framgår att fastän de svenska lärarna kunde se tjusningen med avlastning och avgränsning gav de också uttryck för ambivalens för vad detta betydde för den charmiga oförutsägbarhet som mötet med eleverna, som hela personer istället för enbart elever, kunde betyda (Gardensten, Nordänger och Herrling, 2021).

6 DISKUSSION

6.1 Resultatsammanfattning

Frågan som söker besvaras är hur lärare framställer relationen mellan skola och hem i veckobrev riktade till vårdnadshavare. Nedan följer en sammanfattning av resultaten och analysen som svar på frågeställningarna.

Frågeställning i). Läraren framställs som någon som självmant bjuder in vårdnadshavaren i klassrummet som välkomnar åsikter. Samtidigt framställs läraren som någon som inte avsäger sig sin professionalitet trots att denna externa övervakare bjuds in i verksamheten. Läraren framställer sig även som en slags ställföreträdande släkting genom att framhäva den personliga relationen till barnet som någon att bry sig om som hel person och inte enbart kunskapande elev.

Frågeställning ii). Vårdnadshavaren framställs som någon som bjuds in till att ha insyn i och tycka till om verksamheten som om denne vore en del av den demokratiska enhet som läraren och barnen tillhör. Samtidigt som vårdnadshavaren bjuds in till denna insyn och att tycka till görs det subtila markeringar där vårdnadshavaren trots allt framställs som en lekman.

Lärare tyckte framställa relationen mellan hem och skola dels som en enhet i som verkar i samarbete och symbios för att tillsammans utveckla verksamheten till något bättre och där båda parterna är personligt och känslomässigt engagerade i barnet, dels som två separata enheter där ansvar kan fördelas mellan dem och där lärarna kan ge uttryck för sin egen professionella kompetens och på så sätt inta en professionell distans till barn och hem.

6.2 Resultatdiskussion

I kommande resultatdiskussion diskuteras resultatet först i rubrik 6.2.1 till och med 6.2.3 kopplat till den större kontexten som utgör den sociala praktiken utifrån hur lärarna både reproducerar och kreativt omskapar relationen mellan hem och skola i sin användning av den professionella och familjära diskursen. Under rubrik 6.2.4 till och med 6.2.6 kopplas sedan resultaten till tidigare forskning vilket sätter resultaten i ytterligare ett bredare sammanhang där dess politiska och ideologiska effekter kan bli synliga.

6.2.1 *Den tysta kampen om återuppbyggandet av professionaliteten*

Maktförhållandena i skolan pekar på lärares avprofessionalisering där lärare får mindre inflytande över det egna arbetet medan andra huvudmän, som exempelvis vårdnadshavare, i och med ökad kontroll och övervakning får mer inflytande över verksamheten (Liedman, 2011). I veckobreven finns det tecken på att lärare bygger på och använder den professionella diskursen dels genom acceptandet av den transparens och avprofessionalisering som den innebär, dels genom att arbeta emot den genom återuppbyggandet av sin egen professionalitet.

Lärarna i veckobreven använder sig av närmande praktiker där det framstår som att vårdnadshavare välkommet bjuds in i verksamheten genom att lärarna framställer skola och hem som bestående av en enhet. Detta syns bland annat i att vårdnadshavares åsikter framställs som välkomna och som något som gynnar bägge parter i symbios då det leder till att skolan tacksamt tar emot detta för att kunna utvecklas för att således kunna erbjuda vårdnadshavarna en ännu bättre verksamhet. Det syns även i den tydliga framställning av verksamhetens kunskapsaktiviteter som görs genom att använda ordet "vi" när aktiviteterna beskrivs vilket skulle kunna få vårdnadshavare att känna sig inkluderade i samma enhet som skolan. När lärarna misslyckats med att skicka veckobrev finns det exempel där läraren ber om ursäkt gentemot vårdnadshavarna vilket kan visa på att det ändå går att se framställningen av läraren som en separat enhet med skyldigheten att rapportera till hemmet som en annan separat enhet. Detta skulle kunna visa på hur lärare reproducerar de sociala identiteter som tycks erbjudas lärare och vårdnadshavare inom denna diskurs. En möjlig tolkning skulle kunna vara att lärarna genom att skapa denna enhet väljer att omvärdera situationen från att vara ett potentiellt intrång på den egna professionaliteten till att istället vara en aktiv inbjudan till att ingå i en samarbetande enhet.

Att lärarna ibland använder sig av fjärmande praktiker skulle kunna tyda på hur man bygger på denna diskurs på ett annat sätt, nämligen för att bygga upp och försvara den egna professionaliteten gentemot de vårdnadshavare som nyss framställts som välkomna övervakare av verksamheten till att utgöra en separat enhet. Detta syns bland annat genom att lärarna subtilt framställer sin egen professionalitet och kunskap från den gedigna utbildningsbakgrunden genom att inte enbart rapportera *vad* som gjorts och *att* barnen har lärt sig något utan att även föra in bevis på *hur* detta har utförts på ett kreativt och pedagogiskt skickligt sätt. Detta skulle kunna ses som en markering där läraren bygger upp sig själv som professionell och vårdnadshavaren som fortsatt lekman trots sitt uppdrag att övervaka och utvärdera kvalitén på verksamheten. Det syns även tendenser mot att bygga på tanken kring renodlingen av läraryrket då lärarna som en del av de fjärmande praktikerna

framställer hem och skola som två separata enheter för att kunna fördela ansvaret för frågor som exempelvis rör fostran, ett område som kanske inte helt anses räknas in i den egna professionaliteten. Samtidigt framstår det som att lärarna har kompetens inom detta område då vårdnadshavarna i viss mån ses instrueras i vad som är bra eller dåligt inom fostransuppdraget.

6.2.2 *Ambivalensen i det personliga och känslomässiga bandet till hemmet*

Svenska lärare har visat sig kunna se dragningskraften med en renodling av läraryrket där läraren främst ansvarar för att vara en professionell pedagog som ska förse hemmens barn med rätt kunskap, samtidigt som de uttryckt charmen i att ha en vidare och mer personlig och känslomässig relation till barnen i klassen (Gardensten, Nordänger och Herrling, 2021). I veckobreven finns det tecken på att lärare bygger på och använder den familjära diskursen dels genom acceptandet av skola och hem som en enhet där läraren bjuder in vårdnadshavaren till klassrummet samt ”bjuder in sig själv” i hemmets sfär som en ställföreträdande släkting, dels genom att fjärma sig från hemmet genom att antyda en ansvarsfördelning mellan vad som ingår i lärarens respektive vårdnadshavarens ansvar gentemot barnet.

Att lärarna i veckobreven använder sig av närmande praktiker som att lyfta fram berättelser där temat är de personliga känslorna, gillandet och relationen till barnen som hela individer, inte bara kunskapshämtande elever, kan tänkas vara ett sätt att bygga på den familjära diskursen. Stundvis flyttar läraren in i hemmets sfär och framstår utgöra en enhet med både vårdnadshavare och barn. Samtidigt som lärarna bygger på denna diskurs som tycks suddas ut gränsen mellan hem och skola finns det flera exempel på hur lärare även distanserar sig inom områden där det kanske finns en önskan om att separera de båda parterna för att inte rent utav tappa bort rollen som lärare och pedagog.

Att lärarna ibland använder sig av fjärmande praktiker skulle kunna tyda på hur man bygger på denna diskurs på ett annat sätt. Bland annat uttrycks det implicit att hemmet har vissa ansvarsområden som inte skolan delar. Det gäller packning av idrottskläder, att göra läxor, logga in på digitala skolplattformar och delvis fostran av barnen. Att dessa ansvarsområden normalt sett implicit insinueras tillhöra hemmet skulle kunna visa på en viss försiktighet att bygga denna distans utan att det uttryckligen sägs vem som ansvarar för att läxorna blir gjorda och inlämnade, att idrottskläderna packas eller att barnen vet hur man betar sig. Även den försiktighet i hur artighetspraktiker används när dessa ansvarsfrågor ändå ”tvingas” komma på tal skulle både kunna visa på med vilken försiktighet detta görs och att lärarna ändå framställer relationen till hemmet som av mer formell och distanserad än vad som framställts i och med närheten till barnen.

6.2.3 *Reproduktion och kreativt omskapande*

Det tycks finnas tecken på att lärare reproducerar de sociala identiteter som erbjuds inom den diskurs där läraryrket ställs inför en avprofessionalisering samtidigt som lärarna använder en familjär diskurs för att omvärdera denna relation i viss mån. Istället för att det skulle handla om ett förhållande där vårdnadshavarnas insyn upplevs som ett hot mot den

egna professionaliteten framställs de båda parterna som en del av samma enhet som i symbios ska utvecklas med hjälp av varandra. Samtidigt syns den tysta kamp om återupprättandet av professionaliteten och fjärmandet från hemmet genom anspelandet på renodlingen av läraryrket där det, trots att hemmet och skolan framställs som en enhet, pågår språkliga handlingar där lärare försöker att återupprätta vissa gränser för att kunna fördela vissa ansvarsområden till hemmets sfär. Denna balansgång kan tänkas vara viktig för att inte helt förlora den egna professionaliteten och misstas för en barnvaktande släkting.

Frågan som kan ställas är vad som ligger bakom denna användning av diskurserna. Potter (1996) använder begreppet *stake* (insats) för att peka på att alla har något som står på spel (personligt eller institutionellt), en insats, bakom varje yttrande som sägs. För att kunna föra en diskussion om varför dessa praktiker används och vad som står som insats för lärarna kan resultaten behöva kopplas till ett ännu bredare sammanhang vilket kan ske i relation till tidigare forskning.

6.2.4 Lärares rädsla för klander och kritik

Även i tidigare forskning skildras att lärare försöker att finna en balansgång mellan närhet och isärhållande där man både varmt välkomnar vårdnadshavares kommentarer, ökade insyn och förtroende samtidigt som man vaktar dessa gränser för vart inflytande är rimligt och inte (Eriksson, 2013; Hedlin, 2017). Resultaten skulle kunna visa på hur lärare hanterar denna ökade yttre kontroll och övervakning genom att skapa sociala positioner som eventuellt skulle kunna tolkas verka för att neutralisera en potentiell konflikt. Att framställa denna ökade yttre kontroll och övervakning som en aktiv inbjudan till delaktighet och samarbete skulle kunna visa på ett sätt att hantera den avprofessionalisering, och det potentiella hotet mot den egna yrkesidentiteten, som detta kan innebära. Här kan frågan om vad som står som insats lyftas för att förstå varför denna framställning görs.

Vårdnadshavare har visat sig bedöma både lärares betygsättningar och kompetens på online-forum (Vallberg Roth, 2012). Särskilt vårdnadshavare från välbärgade hem framför många åsikter om hur aktiviteter i skolan ska bedrivas (Hedlin, 2017). Lärare ger uttryck för rädsla, strategiskt tänkande och misstro i relationen till hemmet där lärare ständigt tänker på att skaffa sig bevisföring som vaccination mot framtida klander (Hult & Lindgren, 2016) och att de digitala orden vägs på guldvåg (Palts & Kalmus, 2015). Det som kan stå som insats skulle kunna vara framtida klander och ifrågasättandet av den egna kompetensen. Med tanke på att vårdnadshavares insikt i och inflytande över undervisningen är lagstadgat kanske hotet om en anmälan till Skolinspektionen gör sig påmint. Det är föreslaget att veckobrev används som en slags vaccination i en granskande kultur för att försöka vinna tillit och att visa på ansvar (Lindqvist och Nordänger, 2011). Att den egna professionaliteten (och kanske anställningen) står som insats kan kanske vara en anledning till att lärarna, i förebyggande syfte, framställer denna relation som ett samarbete snarare än som ett hot i ett försök att vinna tillbaka den tilltro som är förknippat med professionell autonomi och den egna yrkesidentiteten.

6.2.5 Lärares förväntningar på en homogen vårdnadshavargrupp

Även vårdnadshavare uppvisar en rädsla för missförstånd vid skriven kommunikation (Natale & Lubniewski, 2018). Samtidigt som vårdnadshavare tycks positioneras i sociala positioner som kan innebära ett maktövertag framkommer det att det med dessa positioner tillkommer en del förväntningar. När lärare bjuder in vårdnadshavare till delaktighet, engagemang och inflytande som en del av en enhet skapar detta samtidigt en förväntan på ett närmande från vårdnadshavares håll. Detta blir synligt i det fjärmande som lärarna framställer i veckobreven där hemmet förväntas vara engagerat genom att ha och framföra åsikter om skolan, lägga ner tid och energi på barnens akademiska utveckling genom att hjälpa med läxor samt att ta itu med fostransaspekter där lärarna bedömt att barnens beteende ställer till med problem i skolan. Från tidigare forskning har det framkommit att lärare ofta ser på vårdnadshavare som en homogen grupp och inte tar hänsyn till familjers olika bakgrund när man talar om vårdnadshavar-engagemang (Preston, MacPhee & O'Keefe, 2018). Lärarna framställer en social position för vårdnadshavare som eventuellt kan tänkas innebära olika handlingsutrymmen och makt beroende på vilken vårdnadshavare som sitter i den mottagande änden.

Från ett vårdnadshavar-perspektiv kan det finnas en frustration över de krav och förväntningar skolan har på att vårdnadshavare ska kunna utföra vissa uppgifter (Vallberg Roth, 2012). Vissa av skolans praktiker verkar dessutom upplevas ha en påverkan på vårdnadshavares egen relation till det egna barnet. Detta har bland annat rapporterats av vårdnadshavare med somalisk bakgrund som har sina barn i svensk skola i form av en känsla av undermineringen i den egna auktoriteten till sina barn (Osman och Månsson, 2015). Vissa vårdnadshavare värderar även hur lyckat det egna föräldraskapet är beroende på lärares omdömen om barnens utveckling (Vallberg Roth, 2012). Även HBTQ-familjer har rapporterat känna sig osynliggjorda av skolpersonal som inte visar förståelse för deras familjebildning (Gustavsson & Schmitt, 2011). Om dessa upplevelser kopplas till de resultat som visar på hur lärare bygger på en familjär diskurs för att röra sig in i hemmets sfär som en slags ställföreträdande släkting i syfte att framställa hem och skola som en enhet kan det tänkas att vårdnadshavares tolkning av dessa framställningar kanske inte alltid ses på med samma ögon.

När det kommer till lärares framställning av hem och skola som separata enheter kommer ansvarsfrågan på tal. Förutom att vårdnadshavare har uppvisat frustration över kraven från skolan finns det även forskning som antyder att det finns en frustration från skolans sida vid upplevelse av att vårdnadshavare inte tar sitt ansvar. Lärare har gett uttryck för att vårdnadshavare vet om och nyttjar sina rättigheter i större utsträckning än vad de lever upp till sitt ansvar (Kiral, 2019). Lärare förklarar dessa brister i engagemang som beroende av exempelvis personliga karaktärsdrag (Kiral, 2019; Ozmen, Akuzum, Zincirli & Selcuk, 2016), socioekonomisk status (Ankrum, 2016), utbildningsnivå (Kiral, 2019) och apati (Michael, Wolhuter & van Wyk, 2012). Vad som stämmer av dessa förklaringsmodeller blir inte det intressanta i denna studie. Mer intressant blir att föra in lärares inställningar till vårdnadshavares olikheter beroende på kulturell tillhörighet. Lärare har rapporterat lägre förväntningar på vårdnadshavare som tillhör en annan kultur än den egna (Michael, Wolhuter & van Wyk, 2012). Kanske beror det på vilken vårdnadshavare som sitter i den mottagande änden huruvida de positioneringar som lärarnas framställningar erbjuder i

realiteten leder till ökat inflytande för vårdnadshavare. Alla vårdnadshavare kanske inte upplever sig ingå i det "vi" som målas upp. Kanske är det just de välbärgade familjerna med starka åsikter som kan tänkas inräkna sig i detta "vi". Exempelvis har vårdnadshavare med somaliskt ursprung har uttryckt en syn på svenska lärare som experter och att vårdnadshavarna därmed inte bör lägga sig i för mycket i skolan (Osman och Månsson, 2015). Denna inställning strider helt mot den position för vårdnadshavare som framställs i veckobreven av den engagerade vårdnadshavaren som förväntas "lägga näsan i blöt". Vad som kanske kan bli osynligt för lärare är vad som står som insats för olika vårdnadshavare. Sättet relationen framställs på skulle kunna utesluta vissa hem medan andra blir inkluderade i att vara delaktiga och utöva inflytande över barnens skolgång.

6.2.6 Lärares förväntningar då och nu

Frågan som kan ställas är om lärare inte sedan långt tillbaka har haft förväntningar på vårdnadshavare, vilket ur ett diskursanalytiskt synsätt nog aldrig skulle kunna gå att svara nej på. Äldre och mer erfarna lärare har sett på vårdnadshavaren som extraresurs genom närvaro i klassrummet och i olika aktiviteter (Arar, Muhammed & Alshafi, 2018). Även äldre generationens lärare har med andra ord haft förväntningar på vårdnadshavare men av en annan stort. Yngre och mindre erfarna lärare har däremot beskrivit vårdnadshavare-engagemang som stöttande av elever och vårdnadshavares insyn och kontroll i verksamheten (Arar, Muhammed och Alshafi, 2018). Det ter sig som att synen på hemmet och skolan som två separata enheter är en mer populär syn bland lärare av den äldre skolan medan den yngre generationen lärare tycks närma sig tanken mot hemmets och skolans närmande.

Den yngre generationens lärare rapporterar oftare än den äldre generationens lärare att man stöter på hinder i kommunikationen med hemmet (Ozmen, Akuzum, Zincirli och Selcuk, 2016). I en skola där vårdnadshavare-engagemanget är stadgat enligt lag och förväntas leda till ett bättre skolresultat för elever som i sin tur ska leda till internationell konkurrenskraft och en ljusare framtid för nationen kanske kommunikationen blir mer komplicerad. Idag sker det på internetforum en diskussion om vårdnadshavares kontra lärares ansvar (Vallberg Roth, 2012). Även inom skolvärlden förs det en diskussion om hur gränserna mellan skola och hem ska hanteras då det ses som ett bådande arbetsmiljöproblem (Killgren, 2020, 19 november). Tendensen att framställa relationen mellan hem och skola som en samarbetande enhet kanske innebär svårigheter gällande ansvarsfrågan och gällande lärares yrkesidentitet. Kanske är detta kopplat till den diskussion som sker om läraryrkets renodling och en önskan om en återgång till skarpare gränsdragning mellan hem och skola som separata enheter samtidigt som det finns en önskan att behålla den familjära relationen till barnet och hemmet och de oförutsägbara och berikande mötena med människor ansikte mot ansikte.

6.3 Slutsatser

Syftet med föreliggande studie har varit att undersöka hur lärare framställer relationen mellan skola och hem i sin skriftliga kommunikation i veckobrev riktade till vårdnadshavare. Resultaten av denna studie visar på framställningen av en relation mellan hem och skola

både som en samarbetande enhet i symbios och två separata enheter där ansvarsfördelning kan ske mellan de båda enheterna. Slutsatsen som kan dras är att relationen ter sig bestå av flera motsättningar.

Det ter sig som att den ökade yttre styrningen och kontrollen av skolan har lett till att lärare använder en strategi där man bygger upp känslan av att vårdnadshavarna bjuds in till ett delaktigt "vi" som syftar till att samarbeta för att utveckla en bättre verksamhet. Detta sker samtidigt som lärare gör subtila markeringar som visar på att läraren fortfarande är en professionell och vårdnadshavaren en lekman i detta samarbete. Detta tolkas vara en strategi som lärare använder för att anpassa sig till det regelverk som finns och för att skydda sig mot eventuellt klander och för att bygga upp allmänhetens tillit genom att visa på ansvarstagande.

Lärare närmar sig även hemmets sfär genom att framställa sig själva som en slags ställföreträdande släkting som bryr sig om barnet likt en familjemedlem, vilket också ses som något som ska framställa hem och skola som en enhet. Samtidigt sker en motstridig positionering där lärare försöker att framställa hem och skola som separata enheter där ansvar kan fördelas mellan dessa. Detta tolkas vara ett sätt att vakta på den hotade professionaliteten genom att förhandla om vad som ska ingå i den samtidigt som det finns en önskan om att bevara den familjära relationen till barnet och hemmet.

Att lärare bygger på diskurserna på detta sätt tolkas delvis bero på en rädsla för framtida klander då man vill visa på ansvarstagande och även jobba för att bygga upp tilliten till läraryrket som en egen profession. Det kan även tänkas bero på att lärare accepterar tanken på en homogen vårdnadshavargrupp som alla förväntas vilja och kunna vara delaktiga i sina barns skolgång på ett likartat sätt. Det går även att tyda att det har skett en förskjutning från att hem och skola ansetts vara separerade till att yngre generationers lärare ser att denna relation mer tar formen av en enhet samtidigt som tanken om hemmen och skolan som separerade hänger med i bakgrunden.

6.4 Resultaten i relation till tidigare forskning

Tidigare forskning på relationen mellan skola och hem har bland annat fokuserat på parternas attityder gentemot varandra men även hur relationen i sig påverkas av större förändringar inom utbildningssystemet. Fokus har inom området legat tungt på intervjustudier. Eftersom föreliggande studie gjorts på lärares egenförfattade envägskommunikation kan resultaten tänkas bidra med att ge kunskap om hur lärare själva aktivt försöker att hantera relationen mellan skola och hem som en ökad yttre kontroll och styrning av skolan kan innebära genom att skapa positioner för sig själva och för vårdnadshavare. Förhoppningen är att resultaten praktiskt kan bidra till kritisk språkmedvetenhet hos lärare för att ge nya perspektiv på den egna praktiken.

6.5 Metoddiskussion

Konstruktionistisk forskning har kritiserats för relativism på grund av dess avsteg från den kvantitativa innebörden av validitet och (Justesen & Mik-Meyer, 2011). Följandet av en

vetenskaplig metod kan ändå ge upphov till den stringens som krävs för god vetenskaplig kvalitet. För föreliggande studie finns det dock begränsningar som skulle kunna äventyra detta. Författarens kännedom om området samt erfarenhet i att bedriva diskursanalytisk forskning är bristande. En mer erfaren författare hade kunnat komma fram till andra slutsatser. Även vissa avsteg från hur Faircloughs metod kan användas har gjorts. Exempelvis menar Fairclough (1992) att för att visa på förändringsprocesser behöver materialet sträcka sig över en längre tid. Detta har inte varit fallet för föreliggande studie där snarare tidigare forskning och teorier om den sociala praktiken har använts för att ge resultatet en historisk förankring. Även gällande urvalet skiljer sig detta från Faircloughs vanligtvis mindre urval. Kombinationen av att ta hänsyn till andra diskursanalytiska traditioners förespråkande av ett större datamaterial för att sedan utföra den textnära analysen på några av texterna innebar en kompromiss mellan båda angreppssätten.

Ytterligare en begränsning med föreliggande studie skulle kunna vara att allt material inte lämpade sig för citering i rapporten på grund av konfidentialitetskravet på grund av att visst material var sökbart online. Även överenskommelsen med deltagarna att inte publicera veckobrevet i sin helhet eller ursprungliga form togs på grund av konfidentialitetskravet. Detta kan tänkas försämra den vetenskapliga kvalitén då läsaren inte kommer lika nära det faktiska materialet.

Att materialet kommer från olika lärare samt att veckobreven har visat på en period som sträcker sig över flera veckor från samma lärare har varit en förtjänst då det har kunnat ge insikt i vad som varit lika eller skiljt sig mellan lärarna och över en längre tidsperiod hos samma lärare. Valet att använda ett kombinerat snöbolls-, målstyrt- samt mättnadsurval kan tänkas ha lett till att en viss typ av personer ställt upp med sitt material. Eftersom deltagarna i studien alla är medlemmar i olika grupper för lärare som vill dela erfarenheter med andra lärare kan det tänkas att dessa personer eventuellt skulle skilja sig från personer. Detta sågs dock som en fördel då studiedeltagarna visat ett intresse av att utvecklas i sin yrkesroll vilket kan ha spelat roll för intresset av att bidra till och läsa forskning ur ett kritiskt perspektiv.

6.6 Förslag till fortsatt forskning

Föreliggande studie varit begränsad till analys av envägskommunikation och vårdnadshavares reella reaktioner har därmed inte kunnat tas in i resultatet. Av den anledningen skulle analys av tvåvägskommunikation, exempelvis en analys av skolors sidor på sociala medier, kunna vara intressant. Detta skulle möjligen kunna ge mer kunskap dels om den offentliga framställningen av skolan gentemot vårdnadshavare som bred publik, dels om hur vårdnadshavare tolkar kommunikationen då det på dessa sidor finns möjligheter för vårdnadshavare att lämna repliker. Med tanke på föreliggande studies resultat om de förväntningar som ställs på vårdnadshavare utifrån de sociala positioner som idag framställs inom svensk skola skulle även studier på hur vårdnadshavare med olika bakgrund och erfarenheter tolkar veckobrev kunna vara av intresse. Ytterligare något som skulle kunna vara intressant skulle vara att studera hur vårdnadshavare och barn skulle framställa "skolveckan som varit" för att se vad fokus ligger på när hemmet är producenterna för att se vad detta i sin tur kan säga om relationen mellan hem och skola.

REFERENSLISTA

- An, G., Wang, J., Yang, Y. & Du, X. (2019). A study on the effects to students' stem academic achievement with chinese parents' participative styles in school education. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 19(1), 41–54.
<https://doi.org/10.12738/estp.2019.1.0180>
- Ankrum, R. (2016). Socioeconomic status and its effect on teacher/parental communication in schools. *Journal of Education and Learning*, 5(1), 167–175.
<http://dx.doi.org/10.5539/jel.v5n1p167>
- Arar, K., Muhammed, A. N. & Alshafi, H. (2018). Arab teachers' perception of parent involvement (PI): Components and differences. *The International Journal of Educational Management*, 32(3), 326–341.
<http://dx.doi.org.ep.bib.mdh.se/10.1108/IJEM-01-2016-0003>
- Bolander, E. & Fejes, A. (2019). Diskursanalys. I A. Fejes & R. Thornberg (Reds.), *Handbok i kvalitativ analys* (3:e uppl., s.91–115). Liber.
- Boréus, K. (2015). Texter i vardag och samhälle. I G. Ahrne & P. Svensson (Reds.), *Handbok i kvalitativa metoder* (2:a uppl./ 5 ed., s.157–171). Liber.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3:e uppl.). Liber.
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken – För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (4:e uppl./2:a ed.). Studentlitteratur.
- Erikson, L. (2013). Föräldrasamverkan – en fråga om förtroende och erkännande i ljuset av några principer för relationen mellan föräldrar och skola. *Norsk senter for barneforskning*, 31(4), 13–27. <https://doi.org/10.5324/barn.v31i4.3746>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity.
- Förnybara energikällor. (2020, 28 april). I *Wikipedia*. Hämtad 28 april, 2021, från https://sv.wikipedia.org/wiki/F%C3%B6rnybara_energik%C3%A4llor
- Gardensten, J., Nordäng, U. K. & Herrlin, K. (2021). Scenkonst eller gatuteater? Lärares arbete i relation till struktur, organisering och yrkesgränsernas utsträckning. *Nordic Studies in Education*, 41(2), 148–166. <https://doi.org/10.23865/nse.v41.2251>
- Gustavsson, M. & Schmitt, I. (2011). Culturally queer, silenced in school? Children with LGBTQ parents, and the everyday politics of/in community and school. *Lambda Nordica. Tidskrift för homo/lesbisk/bi/transforskning*, 16(2–3), 159–187.
<https://lup.lub.lu.se/search/publication/1786362>
- Hedlin, M. (2017). 'They only see their own child': an interview study of preschool teachers' perceptions about parents. *Early Child Development and Care*, 189(11), 1776–1785.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1412955>

- Hult, A. & Lindgren, J. (2016). Med lagen som rättesnöre – kunskapsformer i lärares arbete mot kränkande behandling. *Utbildning & Demokrati*, 25(1), 73–93.
<http://dx.doi.org/10.48059/uod.v25i1.1051>
- Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012). *Forskning om undervisning och lärande – En internationell översikt: Huvudrapport från CARL-projektet* (Nr 8). Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap vid Linnéuniversitetet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:845765/FULLTEXT01.pdf>
- Justesen, L. & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder – Från vetenskapsteori till praktik* (1:a uppl. / 2:a ed.). Studentlitteratur.
- Killgren, S. (2020, 19 november). Föräldrar använder status som påtryckningsmedel. *Skolvärlden*. Hämtad 29 januari, 2021, från <https://skolvärlden.se/artiklar/foraldrar-anvander-hog-status-som-patryckningsmedel>
- Kiral, B. (2019). The rights and responsibilities of parents according to the views of teachers. *Asian Journal of Education and Training*, 5(1), 121–133.
<https://doi.org/10.20448/journal.522.2019.51.121.133>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3:e uppl./6 ed.). Studentlitteratur.
- Liedman, S. E. (2011). *Hets! En bok om skolan*. Albert Bonniers Förlag.
- Lindqvist, P. (2020). ”Låt lärarna vara lärare” – idéer om lärararbete i det offentliga samtalet om lärarassistenter. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 25(4), 7–29.
<https://doi.org/10.15626/pfs25.04.01>
- Lindqvist, P. & Nordänger, U. K. (2011). Mellan försiktighetsprinciper och kreativitetsmod – lärares arbete som balansakt i risk- och granskningssamhället. *Nordic studies in education*, 31(3), 180–193. <https://www-idunn-no.ep.bib.mdh.se/file/pdf/50741180/arto6.pdf>
- Lower, A., Young, K. R., Christensen, L., Caldarella, P., Williams, L. & Wills, H. (2016). Effects of a tier 3 self-management intervention implemented with and without treatment integrity. *Education and Treatment of Children*, 39(4), 493–520.
<http://ep.bib.mdh.se/login?url=https://www-proquest-com.ep.bib.mdh.se/scholarly-journals/effects-tier-3-self-management-intervention/docview/1851660410/se-2?accountid=12245>
- Lundgren, U. P. (2017a). En utbildning för alla – skolan expanderar. I U. P. Lundgren, R. Säljö & C. Liberg (Red.), *Lärande skola bildning – grundbok för lärare* (4:e uppl./s.91–113). Natur & Kultur.
- Lundgren, U. P. (2017b). Det livslånga lärandet – att utbilda för ett kunskapsamhälle. I U. P. Lundgren, R. Säljö & C. Liberg (Red.), *Lärande skola bildning – grundbok för lärare* (4:e uppl./s.115–155). Natur & Kultur.

- Lundström, U. (2018). Lärares professionella autonomi under new public management-epoken. *Utbildning & Demokrati*, 27(1), 33–59.
<https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2018/nr-1/ulf-lundstrom---larares-professionella-autonomi.pdf>
- Lundström, U. & Parding, K. (2011). Teachers' Experiences with School Choice: Clashing Logics in the Swedish Education System. *Education Research International*, 11, 1–10.
<http://dx.doi.org/10.1155/2011/869852>
- Mahuro, G. M. & Hungi, M. (2016). Parental participation improves student academic achievement: A case of Iganga and Mayuge districts in Uganda. *Cogent Education*, 3(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1264170>
- Meng, C. (2020). Parents' school involvement in kindergarten predicting child outcomes at first grade and third grade. *Merrill-Palmer Quarterly*, 66(4), 366–391.
<http://ep.bib.mdh.se/login?url=https://www-proquest-com.ep.bib.mdh.se/scholarly-journals/parents-school-involvement-kindergarten/docview/2484280553/se-2?accountid=12245>
- Michael, S., Wolhuter, C. C. & van Wyk, N. (2012). The management of parental involvement in multicultural schools in South Africa: A case study. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 2(1), 57–82. <http://ep.bib.mdh.se/login?url=https://www-proquest-com.ep.bib.mdh.se/scholarly-journals/management-parental-involvement-multicultural/docview/1086344281/se-2?accountid=12245>
- Natale, K. & Lubniewski, K. (2018). Use of communication and technology among educational professionals and families. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(3), 377–384.
<http://dx.doi.org/10.26822/iejee.2018336196>
- Nyström, A. S. (2012). Mellan empati och kritisk granskning? – Forskningsdeltagande som risk. I H. Kalman & V. Lövgren (Reds.), *Etiska dilemman – Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet* (2:a uppl./ 3:e ed., s.73–87). Gleerups.
- Osman, Ali. & Månsson, N. (2015). "I go to teacher conferences, but I do not understand what the teacher is saying": Somali parents' perception of the Swedish school. *International Journal of Multicultural Education*, 17(2), 36–52.
<http://dx.doi.org/10.18251/ijme.v17i2.1022>
- Ozmen, F., Akuzum, C., Zincirli, M. & Selcuk, G. (2016). The communication barriers between teachers and parents in primary schools. *Eurasian Journal of Educational Research*, 66, 27–46. <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2016.66.2>
- Palts, K. & Kalmus, V. (2015). Digital channels in teacher-parent communication: The case of Estonia. *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology*, 11(3), 65–81.
http://ijedict.dec.uwi.edu/viewissue.php?id=43#Refereed_Articles

BILAGA A - MISSIVBREV

Hej!

Jag heter Amanda och är student på det beteendevetenskapliga programmet på Mälardalens Högskola. Just nu läser jag min sista termin och har fullt upp med att skriva mitt examensarbete i pedagogik. Jag har intresserat mig för att undersöka relationen mellan hem och skola genom att studera veckobrev.

Jag har fördjupat mig i forskning och litteratur i det aktuella ämnet och har också för avsikt att ta hjälp av dig som är verksam lärare i årskurs 1–9 för att få tillgång till veckobrev att studera. Din hjälp att få tillgång till veckobrev är mycket värdefull för mig och mitt arbete.

Materialet kommer att analyseras utifrån ett perspektiv som kringgår vardagsförståelsen av språkbruk. Det här kan betyda att man kan få syn på aspekter av veckobreven som man kanske normalt inte tänker på. Den tid ditt deltagande kräver är den tid det tar att skicka material via exempelvis mail, post eller länk.

Jag utgår från ett vetenskapligt perspektiv där det anses viktigt att erbjuda deltagare en chans att reflektera över den egna praktiken utifrån vad som framkommit av studien. Jag tar mig därför gärna tid att skicka den färdiga uppsatsen eller att via chatt, videomöte, telefon eller mail föra ytterligare samtal kring det som framgått av studien om du är intresserad av detta. Självklart behöver du inte ta del av studiens resultat om du inte önskar.

I arbetet kommer jag att ta hänsyn till Vetenskapsrådet forskningsetiska principer. Detta innebär att deltagandet är frivilligt och om du skulle vilja kan du när som avbryta ditt medverkande och därmed kommer ditt material inte att inkluderas i studien. Ditt deltagande kommer att behandlas konfidentiellt och resultatet kommer enbart att användas i forskningsändamål i endast min studie. Detta innebär att materialet kommer att censureras för att inte kunna kopplas till person, skola eller geografisk plats samt att materialet kommer att förvaras endast åtkomligt för mig och min handledare och examinator vid begäran. Materialet kommer sedan att raderas efter att arbetet har examinerats och inte användas i något annat syfte.

Om du har några frågor eller funderingar är du välkommen att kontakta mig eller min handledare för mer information.

Jag hoppas att du tycker att det här låter spännande och att du vill hjälpa mig med ditt deltagande!

Med Vänliga Hälsningar

Amanda Vemmerstad avd18002@student.mdh.se

Hans Öberg (handledare) hans.oberg@mdh.se